

Rotterdams OmgevingsEffectRapport (ROER)

Deelstudie Gezond Gedrag

Van

Tom Koeman, Lieve van den Boogaard, Anna van Leeuwen, Karin de Jager, Jan Meijdam

Datum

16:06-2021

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding, scope, ambities en doelen	4
1.2	Beoordelingskader	7
1.3	Leeswijzer	7
2	Staat van de Leefomgeving	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Voldoende Beweging	10
2.2.1	Huidige situatie	10
2.2.2	Autonome ontwikkeling	14
2.3	Gezonde Voeding	15
2.3.1	Huidige situatie	15
2.3.2	Autonome ontwikkeling	17
2.4	Mentale gezondheid	18
2.4.1	Huidige situatie	18
2.4.2	Autonome ontwikkeling	21
2.5	Rookvrije generatie	24
2.5.1	Huidige situatie	24
2.5.2	Autonome ontwikkeling	25
2.6	Reflectie	27
3	Beoordeling hoofdkeuzes	28
3.1	Prettig leven in de delta	30
3.1.1	Toelichting op de hoofdkeuze	30
3.1.2	Voldoende beweging	31
3.1.3	Gezonde voeding	31
3.1.4	Mentale gezondheid	32
3.1.5	Stoppen met roken	32
3.1.6	Aandachtspunten voor de omgevingsvisie	33
3.2	Verstedelijken & verbinden	33
3.2.1	Toelichting op de hoofdkeuze	33
3.2.2	Voldoende beweging	36
3.2.3	Gezonde voeding	36
3.2.4	Mentale gezondheid	37

3.2.5	Stoppen met roken	37
3.2.6	Aandachtspunten voor de omgevingsvisie	38
3.3	Vitale wijken	38
3.3.1	Toelichting op de hoofdkeuze	38
3.3.2	Voldoende beweging	39
3.3.3	Gezonde voeding	39
3.3.4	Mentale gezondheid	40
3.3.5	Stoppen met roken	40
3.3.6	Aandachtspunten voor de omgevingsvisie	40
3.4	Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie	40
3.4.1	Toelichting op de hoofdkeuze	40
3.4.2	Voldoende beweging	41
3.4.3	Gezonde voeding	41
3.4.4	Mentale gezondheid	42
3.4.5	Stoppen met roken	42
3.4.6	Aandachtspunten voor de omgevingsvisie	42
3.5	Verdienvermogen vernieuwen	42
3.5.1	Toelichting op de hoofdkeuze	42
3.5.2	Voldoende bewegen	44
3.5.3	Gezonde voeding	44
3.5.4	Mentale gezondheid	44
3.5.5	Stoppen met roken	44
4	Leemten in kennis en aanzet monitoring	45
4.1	Leemten in kennis	45
4.2	Monitoring en evaluatie	45
5	Referenties	46
	Bijlage 1 Uitwerking autonome ontwikkeling, hoofdkeuzes en varianten	47

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, scope, ambities en doelen

Rotterdam werkt momenteel aan een omgevingsvisie voor het gehele grondgebied van de gemeente. Ter onderbouwing van deze omgevingsvisie wordt een omgevingseffectrapport opgesteld, het Rotterdamse OmgevingsEffectRapport (ROER).

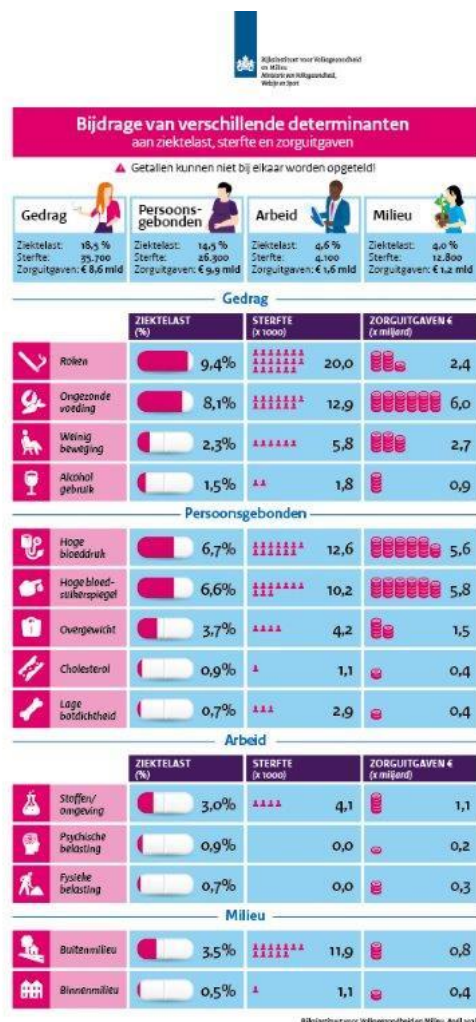
De omgevingsvisie zet in op een goede groei van Rotterdam door middel van vijf hoofdkeuzes: *Prettig leven in de delta* (voorheen "Gezonde stad in de delta"), *Verstedelijken en verbinden* (voorheen "Stad op 2 oevers"), *Vitale wijken* (voorheen "Toekomstbestendige wijken"), *Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie* (voorheen "Energie en -grondstoffentransitie") en *Verdienvermogen vernieuwen* (voorheen "Bestaande en nieuwe economie"). Voor elke hoofdkeuze worden samenhangende kernbeslissingen genomen. Daarnaast worden kernbeslissingen genomen voor gebieden met de relatief grootste uitdagingen en groei: de Binnenstad+ en de oostelijke verstedelijkingszone van Alexander tot Zuidplein, en is Zuid als een strategisch en nader uit te werken gebied benoemd. In het ROER worden voor de hoofdkeuze *verstedelijken en verbinden* twee varianten onderscheiden: de variant Laag 2040 en de variant Hoog 2040. Daarmee onderzoeken we de hoeken van het speelveld, de bandbreedte aan effecten als gevolg van de groei van de stad. Daarnaast worden ook de effecten ingeschat van de vier overige hoofdkeuzes en daarmee samenhangende kernbeslissingen. Een overzicht van de hoofdkeuzes en varianten is opgenomen in bijlage 1.

In deze deelstudie wordt gezond gedrag onderzocht, conform de aanpak in de notitie Reikwijdte en detailniveau omgevingsvisie Rotterdam (juni 2020) en het Advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (oktober 2020). De ambities en doelen waaraan wordt getoetst zijn vastgelegd in het vigerend beleidskader, zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijk.

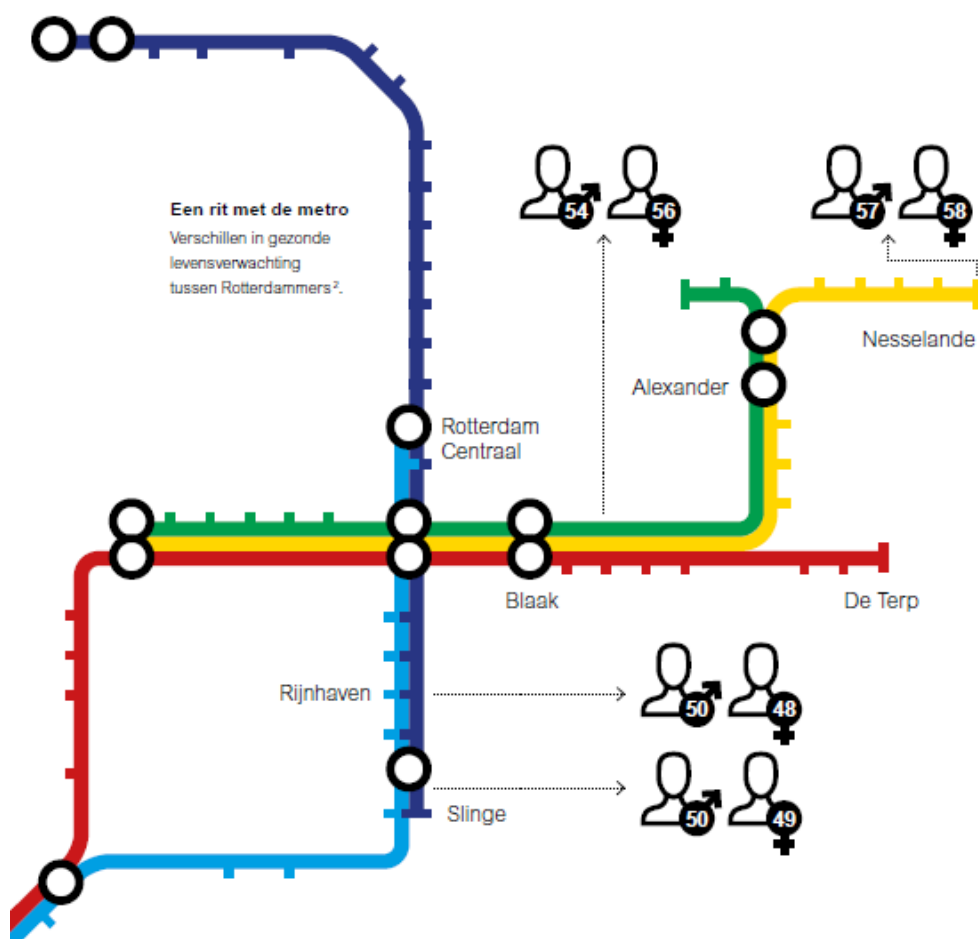
Gezond gedrag

De levensverwachting in Nederland stijgt. Een lang en gezond leven is echter geen vanzelfsprekendheid in Rotterdam. Rotterdammers zijn ongezonder vergeleken met de rest van Nederland. Binnen onze stad bestaan daarnaast grote gezondheidsverschillen tussen Rotterdammers. De belangrijkste oorzaken van deze verschillen zijn: opleiding, inkomen en werk (verschil ca. 3 jaar levensverwachting), ongezond gedrag (roken alleen al ca. 1,2 jaar verschil in levensverwachting), luchtverontreiniging (ca. 0,5 jaar verschil) en minder groen in de omgeving (ca. 0,3 tot 0,6 jaar). Voor aantallen jaren gezonde levensverwachting zijn deze verschillen nog groter (Rotterdam, 2019). De invloed van gezond gedrag ziektebelasting, sterfte en zorgkosten voor Nederland is weergegeven in figuur 1.

Erasmus Medisch Centrum heeft onderzoek gedaan naar de levensverwachting in Rotterdam. Daar komt onder andere figuur 2 naar voren, ook benoemd in het Gezond010 het Akkoord (Rotterdam, 2019). Hieruit blijkt dat er grote verschillen in gezondheid zijn tussen verschillende wijken. Het percentage volwassenen met overgewicht is bijvoorbeeld 65% in Bloemhof, tegenover Kralingen waar 25% van de volwassenen kampt met overgewicht.

Figuur 1. Bijdrage van verschillende determinanten aan ziektebelasting, sterfte en zorguitgaven (Volksgezondheid Toekomstverkenning - synthese leefstijl en omgeving, 2018).

Figuur 2. Gezonde levensverwachting mannen en vrouwen in Rotterdam.

Gezondheid gaat over meer dan 'niet ziek zijn'. Het gaat ook over het mee kunnen doen in de maatschappij, over een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren en over de omgeving waarin je leeft (Rotterdam, 2019). Met de (huidige en toekomstige) groei van de stad neemt de druk en schaarste van de openbare ruimte in Rotterdam toe. Dat betekent ook een toenemende druk op de gezonde leefomgeving.

Ambities en doelen

Landelijk geeft het nationaal preventieakkoord richting aan de doelen en ambities als het gaat om het verminderen van overgewicht, het creëren van een rook- en tabakvrije omgeving en het aanpakken van problematisch alcoholgebruik. In Rotterdam is Gezond010 – het akkoord het kader voor beleid op het gebied van gezond gedrag. Hierbij benoemt Gezond010 het akkoord de volgende ambities:

- Rotterdammers zijn zich bewust zijn van hun gezondheid en kunnen daarin zelfstandig keuzes maken. Ze wisselen ongezonde en gezonde keuzes met elkaar af en ervaren geen belemmering om gezonde keuzes te maken.
- Rotterdammers leiden binnen hun wensen en mogelijkheden een actief leven, zowel sociaal als fysiek. Rotterdammers zijn mobiel, gaan regelmatig naar buiten en werken aan hun conditie op een manier die bij hen past.

- Rotterdammers zijn veerkrachtig, hebben tijd en ruimte om te ontspannen en draagkracht en draaglast zijn in balans. Hun leven wordt niet beheerst door zorgen en stress en ze kunnen omgaan met de tegenslagen van het leven.

Spoor 2 van Gezond010 geeft hierbij een verdere uitwerking van de ruimtelijke aspecten van gezondheid. Spoor2 heeft hierbij de volgende ambitie:

Rotterdam maakt gezond leven voor alle inwoners in de stad mogelijk. Onze ruimtelijke keuzes dragen bij aan het verkleinen van de verschillen in gezonde levensverwachting tussen gebieden in Rotterdam. De leefomgeving op straat, in en rondom gebouwen is zo ingericht dat deze op zichzelf gezond is én dat deze gezonde keuzes stimuleert. Zodat een gezonde keuze beschikbaar, toegankelijk en voor de hand liggend is op plekken waar (grote groepen) Rotterdammers wonen, leren, werken, recreëren, zich verplaatsen en verblijven.

Gezond010 Het Akkoord werkt voor het behalen van haar doelen samen met een groot aantal partners, zowel binnen als buiten de Gemeente. Gemeentelijke programma's die van invloed zijn op Gezond010 zijn onder andere:

- Rotterdam Loopt
- Rotterdam gaat voor groen (2020)
- Rotterdamse Integrale Visie op spelen, sporten, bewegen en ontmoeten
- Sportnota 2016 en 2021+
- Fietskoers 2025: fiets als hefboom
- Rotterdams weerwoord
- Uitvoeringsprogramma De Betrokken Stad

1.2 Beoordelingskader

Uitsnede uit beoordelingskader NRD, voor zover nodig geactualiseerd.

Aspect	Indicator	Parameter
Gezonde leefomgeving	Gezond Gedrag	Voldoende beweging
		Gezonde Voedselomgeving
		Mentale Gezondheid
		Rookvrije generatie

Gezond gedrag is een indicator in het aspect gezonde leefomgeving. Hieronder vallen de parameters voldoende beweging, gezonde voedselomgeving, mentale gezondheid en rookvrije generatie. Bij deze parameters speelt de fysieke buitenruimte een rol, maar dit is niet de enige factor van belang. Ook persoonlijke gedragsfactoren hebben een duidelijke invloed op deze parameters.

1.3 Leeswijzer

Het ROER bestaat uit een samenvatting, een hoofdrapport en 14 deelstudies.

Het rapport dat voor u ligt is de deelstudie gezond gedrag. Hierin vindt u achtereenvolgens:

- Hoofdstuk 2: een beschrijving van de staat van de leefomgeving van Rotterdam voor wat betref gezond gedrag. Onderscheid wordt gemaakt in de situatie van dit moment en de situatie die in 2040 verwacht kan worden zonder omgevingsvisie.
- Hoofdstuk 3: een beoordeling van gezond gedrag als gevolg van elk van de vijf hoofdkeuzes in de omgevingsvisie voor het planjaar 2040.
- Hoofdstuk 4: een beschrijving van de leemtes in kennis en een aanzet tot een monitoring- en evaluatieprogramma.

2 Staat van de Leefomgeving

2.1 Inleiding

De Staat van de Leefomgeving geeft inzicht in de kwaliteit van Rotterdamse leefomgeving zonder de aanpassingen die voortkomen uit de omgevingsvisie. Onderscheid wordt gemaakt in de huidige situatie en de situatie in 2040. Voor de situatie in 2040 wordt rekening gehouden met een aantal autonome ontwikkelingen.

Ruimtelijk gezien worden in de autonome ontwikkeling tot 2040 veel verspreid liggende woningbouwprojecten meegenomen, zowel in de stad Rotterdam als in de regio. In de stad gaat het daarbij onder meer om bouwprojecten als Hart van Zuid, Stadionpark, Parkstad, Zalmhaven, Maritiem District, Rotterdam Central District, Nieuw Kralingen en Park Zestienhoven. Relatief veel bouwprojecten liggen in de binnenstad. Tot 2040 zullen er naar verwachting 34.000 woningen worden bijgebouwd. Daarnaast wordt uitgegaan van een gemiddelde groei van de economie in stad en haven, met een voortgaande, bovengemiddelde groei van de (zakelijke) dienstverlening in vooral de Binnenstad. Dat levert naar verwachting 45.000 nieuwe arbeidsplaatsen op. Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid richt zich op het wegwerken van achterstanden in een integrale aanpak op het gebied van school, werk en wonen op Zuid. In totaal zullen 45.000 woningen worden opgeknapt, waarvan 10.000 door sloop en vervangende nieuwbouw (9.000). Nog eens 25.000 woningen worden buiten NPRZ opgeknapt, via sectorale wijkaanpak. Er wordt een begin gemaakt met de energietransitie in vijf proefwijken, woningen worden geïsoleerd, van het gas gehaald en aangesloten op het warmtenet. In de haven wordt de energie infrastructuur verbeterd (verzwaring van het elektriciteitsnet), de efficiency verbeterd, meer uitwisseling van reststromen en uitbreiding van het stedelijk warmtenet met restwarmte uit de haven (warmte uit afvalverbranding). Er wordt gewerkt aan verschoning van het wagenpark en stimulering van elektrisch rijden, en uitbreiding van P&R voorzieningen aan de randen van de stad. De stad wordt groener, onder meer door het nieuwe oeverpark Nassauhaven, 20 ha extra groen erbij en drie ecologische verbindingen in Stadionpark, de Binnenstad en langs de noordrand van de stad.

Een compleet overzicht van de autonome ontwikkeling is opgenomen in bijlage 1.

Werkwijze

Het eindoordeel over de Staat van de Leefomgeving (huidige situatie en autonome ontwikkeling) en de Omgevingsvisie wordt per indicator uitgedrukt met de emoticons¹, zoals opgenomen in onderstaande tabel. Per emoticon is de betekenis beschreven.

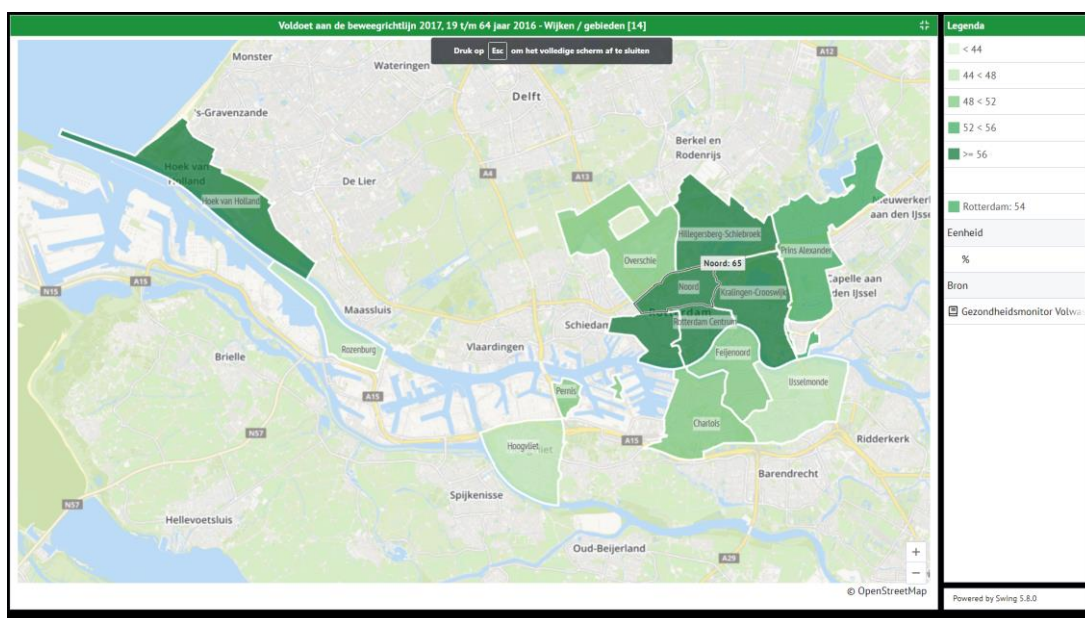
¹ Hiervoor is gekozen om niet de indruk te wekken, dat een gedetailleerde, kwantitatieve beoordeling van effecten heeft plaatsgevonden.

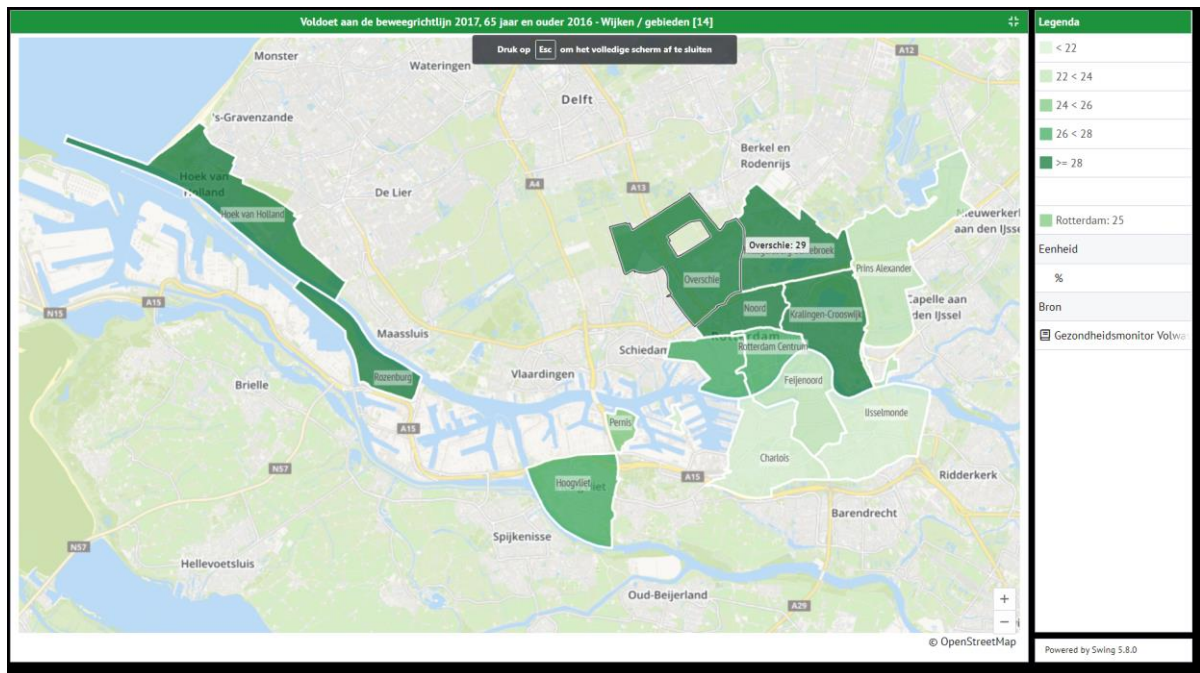
	De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
	De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
	De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
	De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
	De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

2.2 Voldoende Beweging

2.2.1 Huidige situatie

In Nederland is er een norm voor gezond bewegen, de zogeheten Nederlandse Norm voor Gezond bewegen (NNGB). Hierbij was de norm vijf dagen in de week elke dag een halfuur bewegen. In 2017 is er een nieuwe richtlijn opgesteld, waarbij geadviseerd wordt om 150 minuten intensief te sporten en minstens tweemaal per week aan spier- en botversterkende activiteiten te doen. In 2017 voldeed 54% van de Rotterdamse inwoners tussen 19-64 jaar aan deze beweegrichtlijn. Bij ouderen (65+) was dit percentage lager, 25%. Rotterdam blijft achter bij andere grote steden en het landelijke gemiddelde (groep 19-64: 56% en groep 65+: 37%). Ook zijn er grote verschillen tussen wijken. In Noord voldoet bijvoorbeeld 65% van de inwoners tussen de 19 en 64 jaar aan de beweegrichtlijn, terwijl dit in IJsselmonde 45% is (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam). Belangrijk is het plezier om te (gaan) bewegen. De aanwezigheid van voldoende en kwalitatief goede sportvoorzieningen is hiervoor een belangrijke randvoorwaarde.

Rotterdammers bewegen meer en vaker dan een decennium terug. Er wordt meer gefietst en (trap) gelopen. In de huidige modal split (de verdeling van verplaatsingen tussen auto, fiets en OV) vindt in het centrum en de stadswijken daaromheen 36 tot 38% van de verplaatsingen plaats per fiets. De hoofdfietsroutes uit het Fietsplan zijn ook bestemmingen op zich voor beweging in de stad: wandelen, fietsen, hardlopen en skaten.

Beweegvriendelijke omgeving

Uit onderzoek voor Rotterdam Loopt, kwam dat ongeveer 83% van de respondenten van het onderzoek bijna elke dag tot een aantal keer per week naar een bestemming loopt. Deze respondenten waren echter niet representatief voor heel Rotterdam, ze waren relatief wat ouder en hoger opgeleid. Uit onderzoek blijkt dat ouderen en hoger opgeleiden vaker lopen dan andere groepen, waardoor het kan zijn dat Rotterdammers gemiddeld minder lopen dan uit dit onderzoek naar voren kwam.

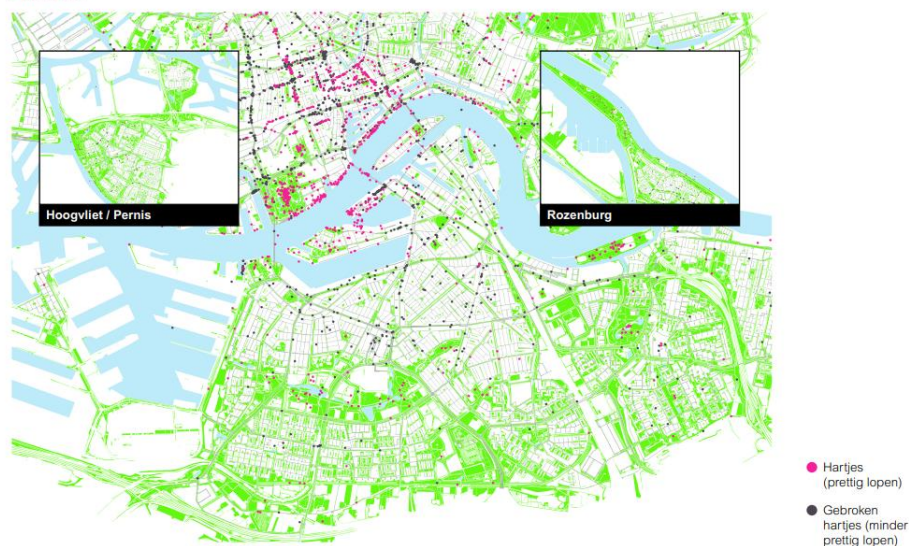
Plaatsen die mensen hoog waarderen voor lopen kenmerken zich door voldoende ruimte om te wandelen, veel groen en weinig overlast van gemotoriseerd verkeer. Daartegenover worden plekken waar mensen niet graag lopen gekenmerkt door veel gemotoriseerd verkeer dichtbij, omschreven als onprettige verblijfslocatie, weinig groen en een slechte luchtkwaliteit.

In het onderzoek konden deelnemers aangeven waar het wel of niet prettig was om te wandelen. Wat opvalt aan de kaarten is dat in het centrum prettige en onprettige wandelplekken zich dichtbij elkaar bevinden, terwijl het noorden van Rotterdam in het algemeen veel prettige looplocaties kent. Het zuiden van Rotterdam lijkt daarentegen relatief weinig prettige looplocaties te kennen (Rotterdam, Rotterdam Walks 2025: the pedestrian on a pedestal. Ambition and call to action, 2020).

What are pleasant and less pleasant places to walk in Rotterdam? North Bank

Waar is het prettig en minder prettig om te wandelen in Rotterdam? Zuidoever

Ook op het gebied van fietsen is nog veel te verbeteren. In Rotterdam voldoet minder dan 60% van de fietspaden aan de norm voor voldoende breedte. Rotterdammers zijn kritisch over de verkeersveiligheid in hun wijk, deze geven zij gemiddeld een 6,2. De bestaande fietsroutes hebben verschillende uitdagingen, zoals ontbrekende en zwakke schakels in de fietsroutes, een stedelijk netwerk dat niet overal aansluit op het regionale en provinciale netwerk, een hoofd fietsroutenetwerk dat niet fijnmazig genoeg is om 70% van de fietskilometers af te leggen en de doorstroming en wachttijden bij kruispunten die om aandacht vragen.

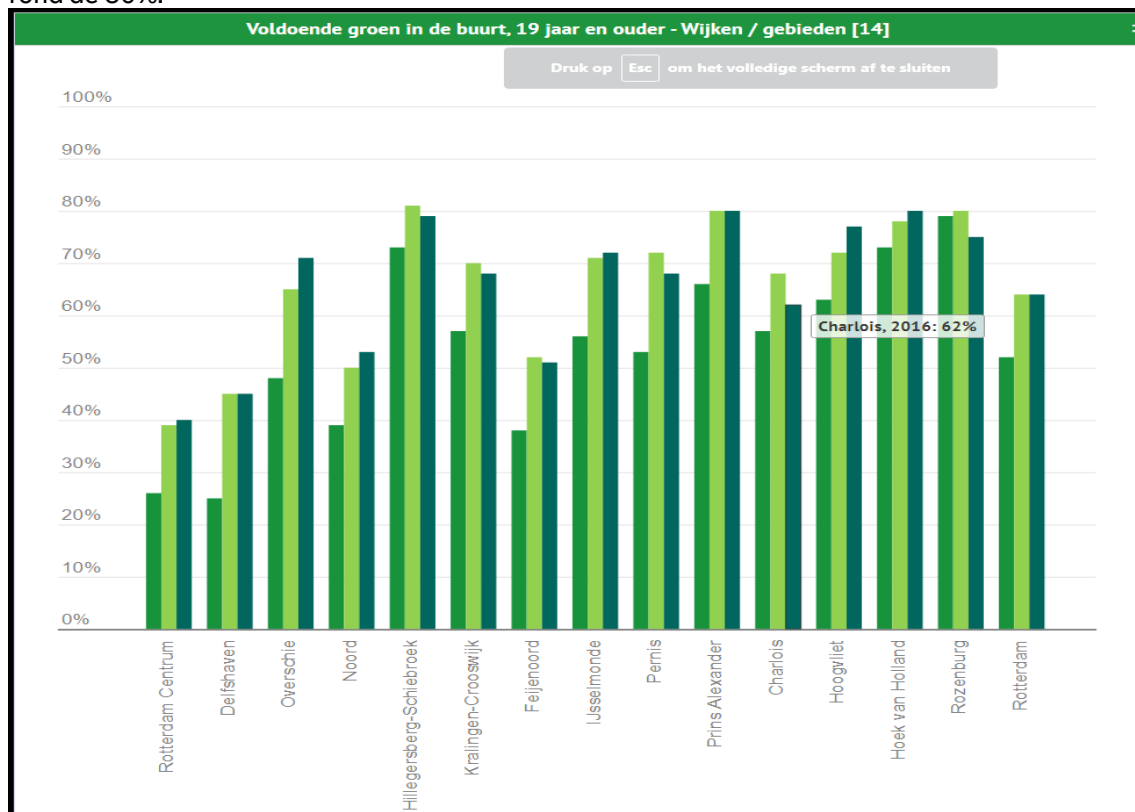
Aanbod sportvoorzieningen

Het aanbod sportvoorzieningen is uitgewerkt in het kwadrant woonomgeving. Samenvattend zijn voorzieningen om te sporten in Rotterdam volop en breed beschikbaar. Wel zijn de aanwezige buiten-

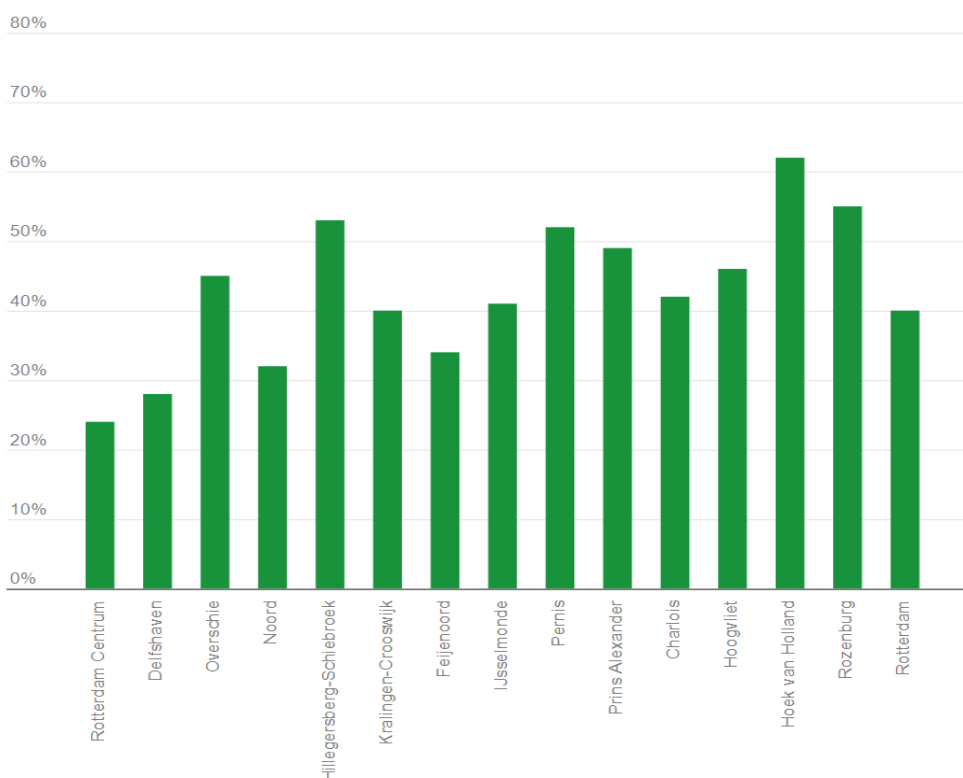
en binnensportvoorzieningen krap in evenwicht, zijn niet alle buitensportvoorzieningen even aantrekkelijk en zijn veel sporthallen verouderd en maken duurzaamheidseisen extra investeringen noodzakelijk. In zwemwater is er tot 2030 een lichte krapte.

Hoeveelheid groen

Uit de deelstudie woonomgeving, blijkt dat de hoeveelheid groenareaal ongelijk verdeeld is in Rotterdam. Met name de binnenstad en de stadswijken is minder groen, en het groen dat er is wordt ook als minder aantrekkelijk ervaren. Dit zijn ook nog de dichtst bewoonde gebieden van Rotterdam. Dit is ook terug te zien in het oordeel van Rotterdammers over het groen in hun buurt. Uit de gezondheidsmonitor van de GGD blijkt dat in 2016 64% van de Rotterdammers van mening was dat er voldoende groen in de buurt is. Over alle wijken genomen blijkt dat dit een ongeveer even groot percentage was als in 2012, maar een stijging ten opzichte van 2008, toen was dit 52%. Wel zijn er verschillen tussen de wijken op dit punt. Relatief laag scoren het centrum, Delfshaven en Feijenoord, waar respectievelijk 40, 45 en 50% aangeeft voldoende groen in de wijk te hebben. Hillegersberg-Schiebroek, Prins Alexander, Hoek van Holland en Rozenburg scoren relatief hoog, met percentages rond de 80%.

Het percentage mensen dat dagelijks of meerdere keren per week groen in de buurt bezoekt ligt wel lager dan het percentage mensen dat aangeeft dat er voldoende groen in de buurt is. Voor Rotterdam ligt dit percentage gemiddeld rond de 40% (in 2012, het enige jaar waarvoor hier ook cijfers uit de gezondheidsmonitor beschikbaar zijn). Het percentage mensen dat regelmatig groen bezoekt lijkt wel verband te houden met het percentage mensen dat aangeeft dat er voldoende groen in de buurt beschikbaar is. In wijken waar voldoende groen beschikbaar is, wordt ook vaker van dit groen gebruik gemaakt (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

Bezoekt dagelijks of meerdere keren per week groen in de buurt, 17 jaar en ouder 2012 - Wijken / gebieden [14]

Situatie	Score	Toelichting
Huidige situatie		De situatie is redelijk. Rotterdammers voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijn dan het gemiddelde in Nederland. Wel wordt er meer bewogen dan een decennium geleden. Hoewel de hoeveelheid sportvoorzieningen op orde is, zijn veel voorzieningen wel verouderd. In een aantal wijken, vooral in het centrum en in Zuid zijn er relatief weinig groenvoorzieningen en nodigt de omgeving niet overal uit tot bewegen of vormt hier zelfs een belemmering.

2.2.2 Autonome ontwikkeling

Toekomstige ontwikkelingen op het gebied van leefstijl zijn gunstig als het gaat om voldoende bewegen. Landelijk is de verwachting dat in 2030 68% van de inwoners van Nederland voldoen aan de beweegrichtlijn. Ook hierna is de verwachting dat het aantal mensen dat voldoet aan de beweegrichtlijn blijft stijgen. Voor Rotterdam geldt wel dat de achterstand van Rotterdam in vergelijking met andere grote steden wat betreft voldoen aan de beweegrichtlijn blijft.

Een (van de) verklaringen voor de stijging in het aantal mensen dat voldoet aan de beweegrichtlijn kan zijn dat het gebruik van de auto in de binnenstad al jarenlang constant en licht dalende is. Het gebruik van de fiets en openbaar vervoer zijn juist sterk gegroeid. De transitie naar duurzame vormen

van mobiliteit (fiets, openbaar vervoer en schoon vervoer) zet verder door de komende jaren². In de figuur hieronder is de prognose zichtbaar die het RIVM op basis van cijfers uit de gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen 2016 heeft gemaakt.

Beweegvriendelijke omgeving

De verdere verdichting van de stad zal de ruimte voor groen en brede voetgangerspaden onder druk zetten. Ook kan dit leiden tot een toename van gemotoriseerd verkeer, wat de openbare verblijfsruimte minder prettig kan maken. Daartegenover staat dat een verdichting van woonlocaties en werklocaties en winkels kan leiden tot meer bestemmingen binnen loopafstand. Dit kan ervoor zorgen dat de noodzaak om gebruik te maken van de auto kan verminderen, waardoor mensen eerder geneigd zijn om meer te lopen of gebruik te maken van fiets en openbaar vervoer.

Aanbod sportvoorzieningen

Zie hiervoor de deelstudie voorzieningen. Tot 2035 wordt een lichte krapte voorzien in het aantal sportvoorzieningen. Er is behoefte aan 2 extra sporthallen, waarvan er een wordt gebouwd, Huis op Zuid. Ook zal er een licht tekort aan zwembad zijn in Noord.

Hoeveelheid groen

Al langere tijd wordt er actief beleid gevoerd op het vergroenen van de stad Rotterdam. Dit is in 2018 ook als collegegetarget gesteld, wat uitgewerkt is in het actieplan "Rotterdam gaat voor groen, 20 hectare erbij". Hiermee wordt ingezet op het vergroenen van de eigen publieke ruimte van Rotterdam, maar ook in publiek-private samenwerking op het vergroenen van daken, bedrijventerreinen en schoolpleinen en het aanleggen van geveltuinjes. Daartegenover staat wel dat er veel woningen moeten worden gebouwd in de komende jaren, wat zonder duidelijke beleidskeuzes zal leiden tot een verstening van de omgeving. Voor huizen met tuinen, worden tuinen in veel gevallen ingericht met steen, op een manier die weinig onderhoud kost. Ook hoogbouw zal vaak tot een verdere verstening van het landschap leiden.

Situatie	Score	Toelichting
Autonome ontwikkeling		De trend is dat Rotterdammers iets meer gaan bewegen in de toekomst, meer Rotterdammers halen de beweegrichtlijn en minder Rotterdammers gebruiken de auto om zich te verplaatsen. Hoewel de hoeveelheid sportvoorzieningen op orde is, zijn veel voorzieningen wel verouderd. Door de verdichting van de stad kan de beweegvriendelijke omgeving onder druk komen te staan.

2.3 Gezonde Voeding

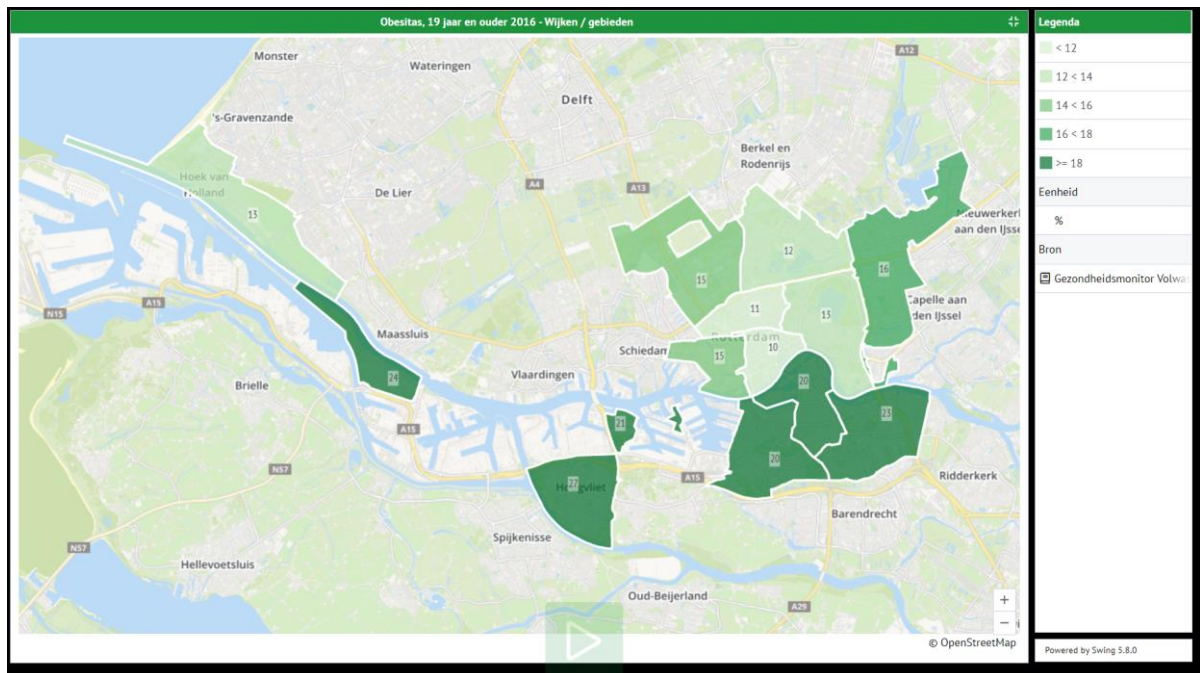
2.3.1 Huidige situatie

Overgewicht onder kinderen is en blijft een probleem in Rotterdam. 47% van de Rotterdammers tussen de 19 en 64 jaar heeft overgewicht, waarvan 16% obesitas. Boven de 64 jaar is dat zelfs 64%, waarvan 22% obesitas³. Vooral de prevalentie van overgewicht bij de Rotterdamse jeugd springt

² Gemeente Rotterdam, Stedelijk Verkeersplan 2016-2030

³ www.gezondheidinkaat.nl

eruit, 20% heeft overgewicht, versus 12% landelijk. Obesitas komt het meest voor in Hoogvliet (27%), Rozenburg (24%) en IJsselmonde (23%) (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

De veranderde voedselomgeving in de buurt wordt regelmatig genoemd als één van de belangrijkste omgevingskenmerken die bijdraagt aan de toename van overgewicht en obesitas. De afgelopen 15 jaar is het aantal voedselaanbieders in Rotterdam met bijna een kwart toegenomen. In 2004 waren er 1750 aanbieders, en dit aantal is toegenomen tot 2165 aanbieders in 2018. Deze toename is groter dan de relatieve toename in bevolking over dezelfde tijdsperiode. Het aantal fastfoodlocaties is met 37% toegenomen in 15 jaar. Het aandeel versaanbieders is gehalveerd⁴. Hierbij is in de sociaal zwakkere wijken de groei van het aantal fastfoodaanbieders groter (57%). Voedsel is dus makkelijker beschikbaar geworden, waarbij het aandeel ongezonde voeding is gestegen (Gemeentelijk instrumentarium voor een gezonde voedselomgeving, 2021).

Reclame

Reclame voor (ongezond) voedsel is alomtegenwoordig. Zowel op reclameborden / -uitingen in gemeentelijk beheer, als bij reclame van private partijen. Denk hierbij ook aan sponsoring van (sport)evenementen.

Als partner van de Alliantie stop kindermarketing ongezonde voeding wil Rotterdam kindermarketing voor ongezonde voeding bij evenementen en gemeentelijke voorzieningen zoals zwembaden en sporthallen tegengaan. De alliantie komt op voor de rechten van het kind om op te groeien in een gezonde omgeving en pleit ervoor dat fabrikanten kindermarketing uitsluitend inzetten voor gezonde voedingsmiddelen. Dit zijn de voedingsmiddelen die passen binnen de Schijf van Vijf.

Volkstuincomplexen en stadstuinen

Volkstuinen bieden een plek waar mensen in contact worden gebracht met gezonde voeding door dit zelf te verbouwen. De impact hiervan is echter beperkt, aangezien de volkstuin meestal alleen

⁴ [Is Rotterdam een fastfoodparadijs? Cephir, 2019](#)

toegankelijk is voor de huurder en niet iedereen een volkstuin ook gebruikt voor het verbouwen van voedsel. De vraag naar volkstuinen is gegroeid tijdens de Coronacrisis. Daarnaast zijn er stadstuinen waar mensen zelf kruiden mogen plukken, zoals de Rotterdamse Munt, de Voedseltuin Rotterdam en het voedselbos Kralingen. Volkstuincomplexen zijn niet (altijd) openbaar toegankelijk en stadstuinen bevinden zich niet voor iedereen in de buurt.

Situatie	Score	Toelichting
Huidige situatie		Het aantal aanbieders van voedsel neemt toe. Daarbij neemt het percentage fastfoodaanbieders als aandeel van het totale voedselaanbod toe. Het aantal versaanbieders neemt juist af. In sociaaleconomisch zwakkere wijken is een sterkere toename van het aantal fastfoodaanbieders te zien.

2.3.2 Autonome ontwikkeling

Volgens de Volksgezondheid Toekomstverkenning van 2018, neemt het aantal mensen met overgewicht in de toekomst toe van 49 procent van de volwassenen in 2015 naar 62 procent in 2040. Op dit moment zijn er nog geen vastgestelde richtlijnen voor de voedselomgeving in Rotterdam, dus zal de ontwikkeling gestuurd worden door de algemene trend in Nederland. Deze algemene trend is in de richting van meer bewerkte voeding (o.a. toegevoegde suikers, zout en vet) die makkelijker en in overvloed verkrijgbaar is, waarbij de porties steeds groter worden en aanbiedingen inspelen op grotere hoeveelheden (voordeelverpakkingen).

Wel wordt er in Rotterdam al jaren ingezet op begeleiding naar een gezonder voedselaanbod, conform de richtlijnen van het Voedingscentrum op scholen voor VO en MBO, in zwembaden, sporthallen, NME-locaties en in de Rotterdamse ziekenhuizen, in zorginstellingen en Huizen van de Wijk.

Als de trend die hierboven wordt beschreven aanhoudt, zal met name in de sociaal zwakkere gedeelten van de stad het aantal aanbieders van voedsel verder toenemen, waarbij ook het percentage fastfoodaanbieders zal toenemen tegenover een verdere afname van het percentage versaanbieders in de stad. Daarnaast lijkt het erop dat kleine lokale ondernemers steeds vaker worden overgenomen door (fastfood)ketens. Deze kapitaalkrachtige ketens vestigen zich op de dure A-locaties, die voor kleine lokale ondernemers onbereikbaar zijn. Dit leidt tot het ontstaan van een monocultuur van voornamelijk ongezond voedselaanbod op prominente plekken in de stad. De gemeente Rotterdam heeft (samen met de gemeenten Amsterdam, Ede en Utrecht) onderzoek laten doen naar het juridisch gemeentelijk instrumentarium om de voedselomgeving te reguleren. De gemeente heeft op basis van internationale verdragen (inzake de Rechten van het Kind) en de Wet Publieke Gezondheid en de Jeugdwet de plicht om gezondheidsdreigingen zoals overgewicht en obesitas tegen te gaan. De Universiteit van Amsterdam concludeert hierover: "De overheid heeft op grond van internationale, Europese en nationale grondrechten de verantwoordelijkheid om de gezondheid van haar burgers te beschermen. Overgewicht en obesitas vergroten het risico op ernstige gezondheidsrisico's. Het voorkomen hiervan is van belang voor de bescherming van het recht op gezondheid dat iedere burger toekomt. Dit betekent dat de overheid zich actief moet inzetten om overgewicht en obesitas te voorkomen en beperken. Hieruit vloeit voort dat de overheid de taak heeft te voorzien in een goede en constante voedselvoorziening die bijdraagt aan de

bevordering en bescherming van de volksgezondheid. De overheid moet dus zorgen voor een gezonde voedselomgeving. De gemeente heeft hier, gezien haar taken op het gebied van gezondheidspreventie en jeugdgezondheidszorg, een belangrijke verantwoordelijkheid in. Uit het onderzoek blijkt echter ook dat de gemeente onvoldoende middelen heeft om te sturen op een gezonde voedselomgeving. Naar aanleiding van het onderzoek, verkent de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de weg waarlangs gemeenten wettelijk verankerde mogelijkheden kunnen krijgen om de voedselomgeving te reguleren (Gemeentelijk instrumentarium voor een gezonde voedselomgeving, 2021).

Reclame

Rotterdam maakt deel uit van de Alliantie Kindermarketing. Als gevolg hiervan zou er minder reclame bij evenementen en gemeentelijke voorzieningen moeten komen voor ongezonde voeding gericht op kinderen. Er zijn echter veel plaatsen in Rotterdam waar reclame wordt gemaakt voor voeding, waar de Gemeente Rotterdam geen invloed op heeft.

Volkstuincomplexen/ stadstuinen

Door de verdichting van de stad staan volkstuinen onder druk. Door de druk om te bouwen wordt het areaal volkstuinen in en rond de stad verminderd. Dit maakt het moeilijker voor inwoners van Rotterdam om op deze manier in contact te komen met gezonde voeding. Ook andere belangrijke functies van volkstuinen, zoals meer sociaal contact, meer beweging en het vinden van rust komen hiermee onder druk te staan.

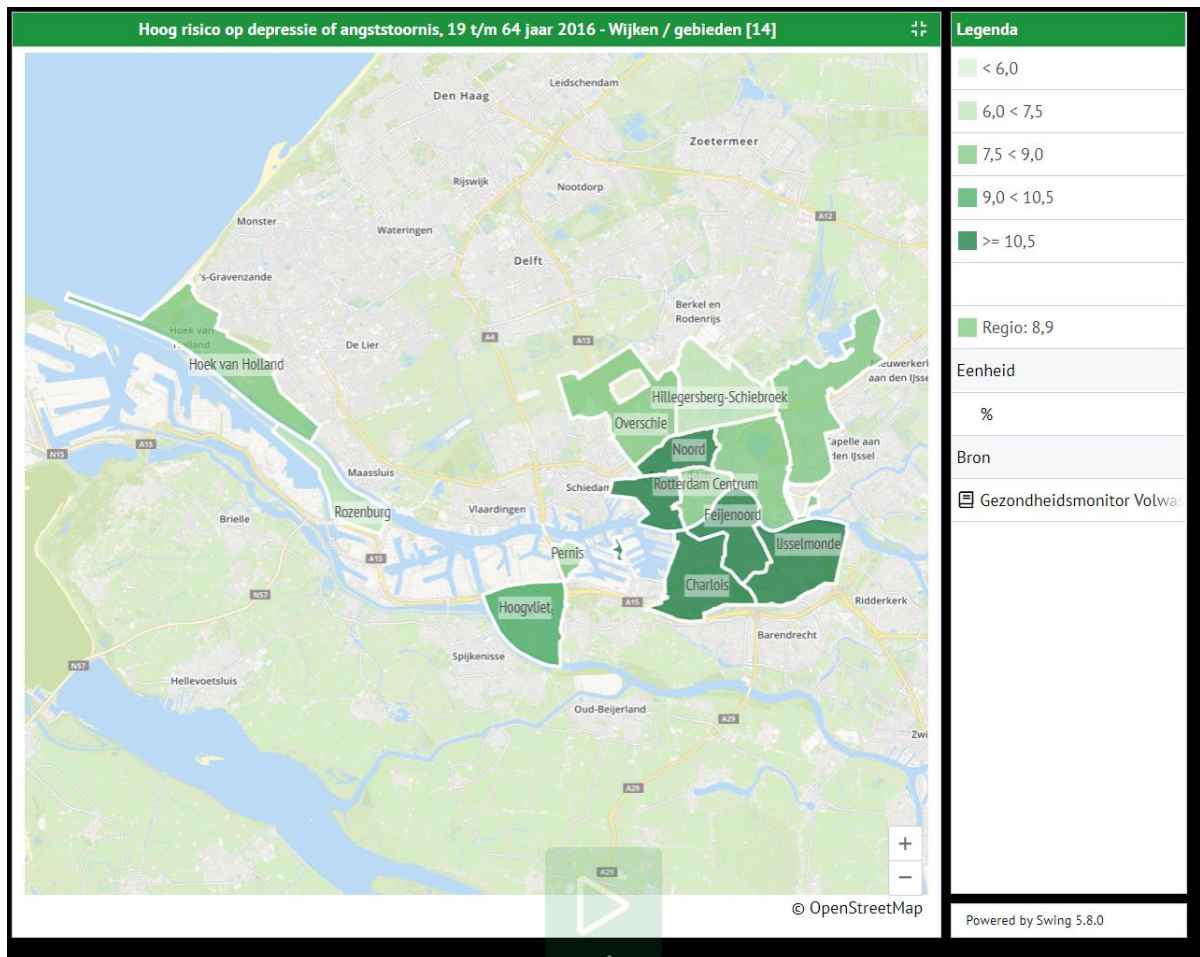
Situatie	Score	Toelichting
Autonome ontwikkeling		Het aantal mensen met overgewicht zal verder toenemen. Zonder maatregelen zal trend in voedselaanbieders (meer voedselaanbieders waarvan een groot deel junkfood) verder doorzetten. Er is een gebrek aan mogelijkheden/ instrumenten om voedselomgeving te reguleren. Wel wordt er ingezet op meer gezonde voedingskeuzes op scholen, in ziekenhuizen, en overige zorginstellingen, sportkantines, huizen van de wijk en NME-locaties en is maakt Rotterdam deel uit van de Alliantie Kindermarketing.

2.4 Mentale gezondheid

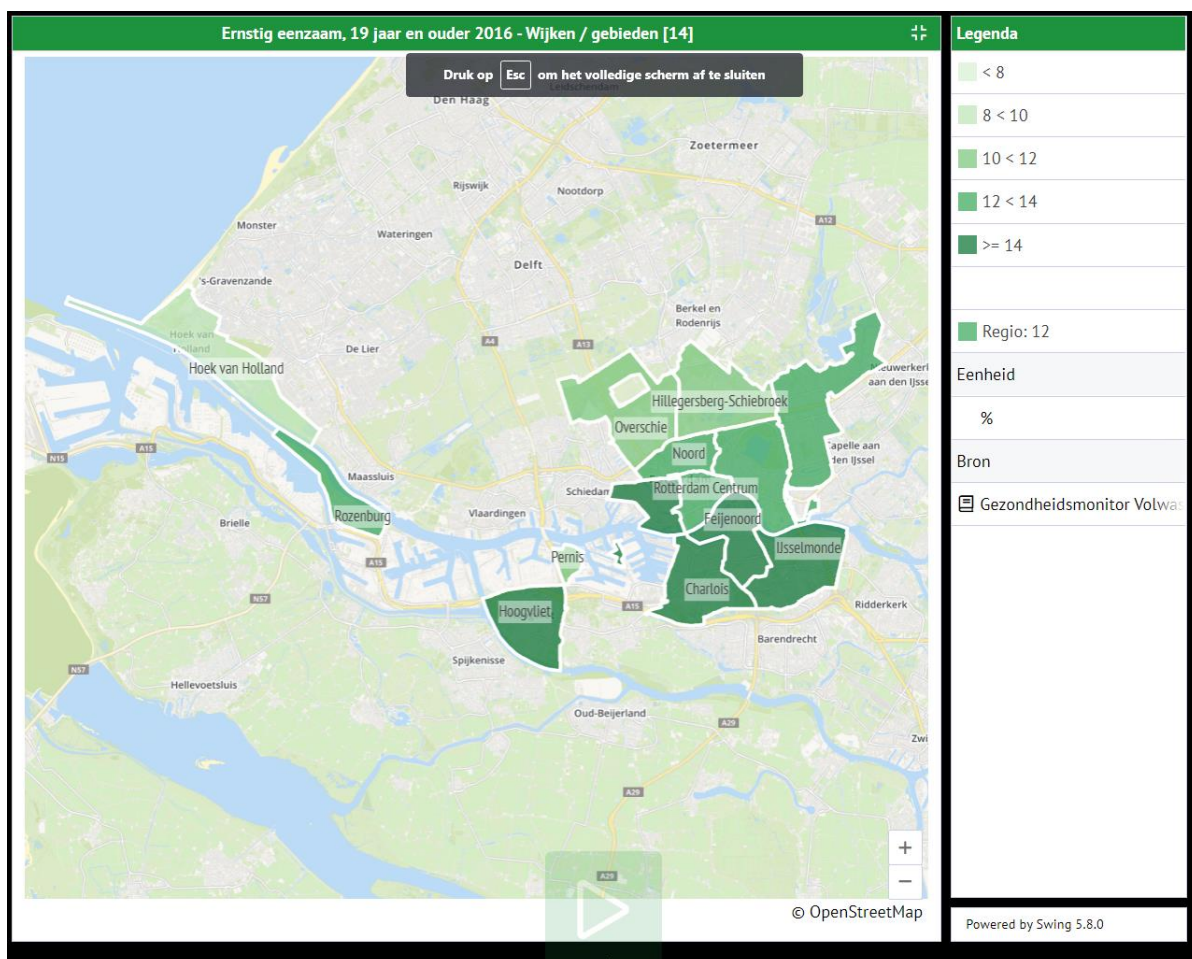
Mentale gezondheid is (naar verwachting) te verbeteren via gezond fysiek gedrag. De woonomgeving speelt een rol bij stressverwerking en tot rust kunnen komen.

2.4.1 Huidige situatie

In Rotterdam heeft 10,4% van de 19 t/m 64-jarigen een hoog risico op een depressie of een angststoornis. Onder ouderen (65 jaar en ouder) ligt dit op 8,0%. Dit is hoger dan in de rest van de Rijnmond regio (hier is dit respectievelijk 8,9 en 6,3%). Het risico verschilt per wijk, waarbij met name inwoners in Feijenoord een hoog risico hebben op psychische problematiek (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

In Rotterdam gaf in 2016 14% van de inwoners van 19 jaar en ouder aan zich ernstig eenzaam te voelen, ten opzichte van 12% in de rest van de regio Rijnmond. Dit percentage is gestegen ten opzichte van de jaren ervoor (8% in 2008, 14% in 2012). Eenzaamheid komt hierbij onder ouderen als onder volwassenen (19 t/m 64 jaar) ongeveer evenveel voor. Wel zijn er verschillen tussen wijken. Met name in Feyenoord, IJsselmonde en Charlois komt eenzaamheid veel voor (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

De mate waarin de buitenruimte invloed heeft op de mentale gezondheid is nog moeilijk aan te geven. In ieder geval kan de buitenruimte zo worden ingericht dat deze zo min mogelijk stress oplevert en geen belemmering vormt om aan activiteiten deel te nemen die een positief effect hebben op de mentale gezondheid. Hieronder vallen onder andere een buitenruimte met voldoende groen, een goede toegankelijkheid, voldoende rust, een goede sociale cohesie en het stimuleren van meer bewegen. Deze aspecten worden allemaal in andere deelstudies in het ROER besproken. In de onderstaande tabel worden deze deelstudies samengevat.

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)		De kwaliteit en de hoeveel openbare ruimte verschilt per gebied. Vooral in de stadswijken zijn er veel knelpunten op het gebied van hoeveelheid groen en toegankelijkheid voor kinderen en ouderen. De afgelopen jaren zijn al flinke stappen gezet om de openbare ruimte te verbeteren, met name in gebieden als Hilligersberg en Prins Alexander
Geluid (balans rust en reuring)		Juist in het centrum en de stadswijken waar er een noodzaak is voor groene stille gebieden op loopafstand, liggen parken op een grotere afstand van woningen.

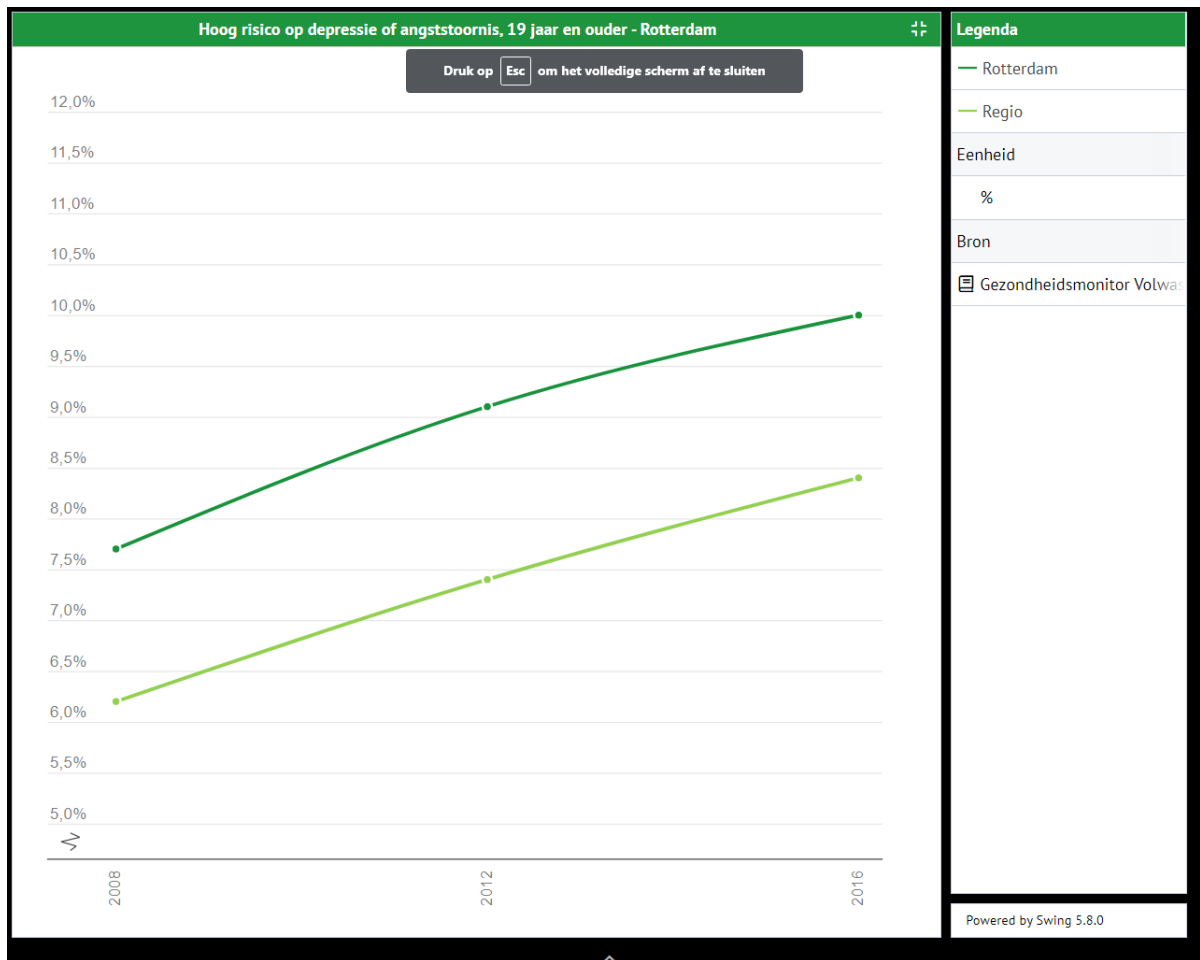
		Blinde vlek hierbij is het gebrek aan inzicht in kleinere stille plekken, zoals hofjes of stille pleintjes in deze gebieden.
Sociale inclusiviteit		De huidige staat van de mate van sociale samenhang in de wijk wordt kwalitatief beoordeeld als redelijk; er zijn verspreid knelpunten en met name op Rotterdam Zuid en in delen van West.
Voldoende bewegen		De situatie is redelijk. Rotterdammers voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijn dan het gemiddelde in Nederland. Wel wordt er meer bewogen dan een decennium geleden. Hoewel de hoeveelheid sportvoorzieningen op orde is, zijn veel voorzieningen wel verouderd. In een aantal wijken, vooral in het centrum en in Zuid zijn er relatief weinig groenvoorzieningen en nodigt de omgeving niet overal uit tot bewegen of vormt hier zelfs een belemmering.

Gekeken naar de bovenliggende indicatoren, worden deze voor het grootste deel als redelijk beoordeeld. Wat hierbij opvalt is dat de probleemgebieden voor deze indicatoren zich allemaal opstapelen in dezelfde delen van de stad. De stadswijken Zuid, West en Centrum scoren slechter als het gaat om groen, een goede toegankelijkheid, de balans tussen rust en reuring, de mate van sociale samenhang en hoe uitnodigend deze gebieden zijn om te bewegen. Dit zijn ook de gebieden waar problematiek op het gebied van mentale gezondheid zich het meeste voordoet.

Totaal oordeel		Een aantal gebieden scoren slechter op meerdere indicatoren. Ook de mentale gezondheid is in deze gebieden minder goed dan in andere.
----------------	---	---

2.4.2 Autonome ontwikkeling

In de afgelopen jaren is het aantal mensen met een depressie of angststoornis toegenomen. Ook het aantal mensen dat zich ernstig eenzaam voelt is de laatste jaren gestegen (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

Ernstig eenzaam, - Rotterdam

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)		De druk op de openbare ruimte neemt toe door de groei van de stad. Ook trends zoals mobiliteitsverandering, vergrijzing, klimaatadaptatie vragen om ruimte en soms een andere inrichting van de buitenruimte. Als er geen maatregelen worden genomen zal de kwaliteit verslechteren.
Geluid (balans rust en reuring)		Het percentage geluidgehinderden zal waarschijnlijk gelijk blijven of iets stijgen doordat er meer gebouwd wordt in de buurt van drukke wegen en industrie. Juist op locaties waar parken verder weg liggen, is woningbouw gepland. Hierdoor neemt het aantal Rotterdammers dat geen park binnen 600 meter heeft toe. Het ontwikkelen van stille plekken in deze

		gebieden zal onder druk komen te staan door de woningbouw.
Sociale inclusiviteit		<u>PM</u>
Voldoende bewegen		De trend is dat Rotterdammers iets meer gaan bewegen in de toekomst, meer Rotterdammers halen de beweegrichtlijn en minder Rotterdammers gebruiken de auto om zich te verplaatsen. Hoewel de hoeveelheid sportvoorzieningen op orde is, zijn veel voorzieningen wel verouderd. Door de verdichting van de stad kan de beweegvriendelijke omgeving onder druk komen te staan.

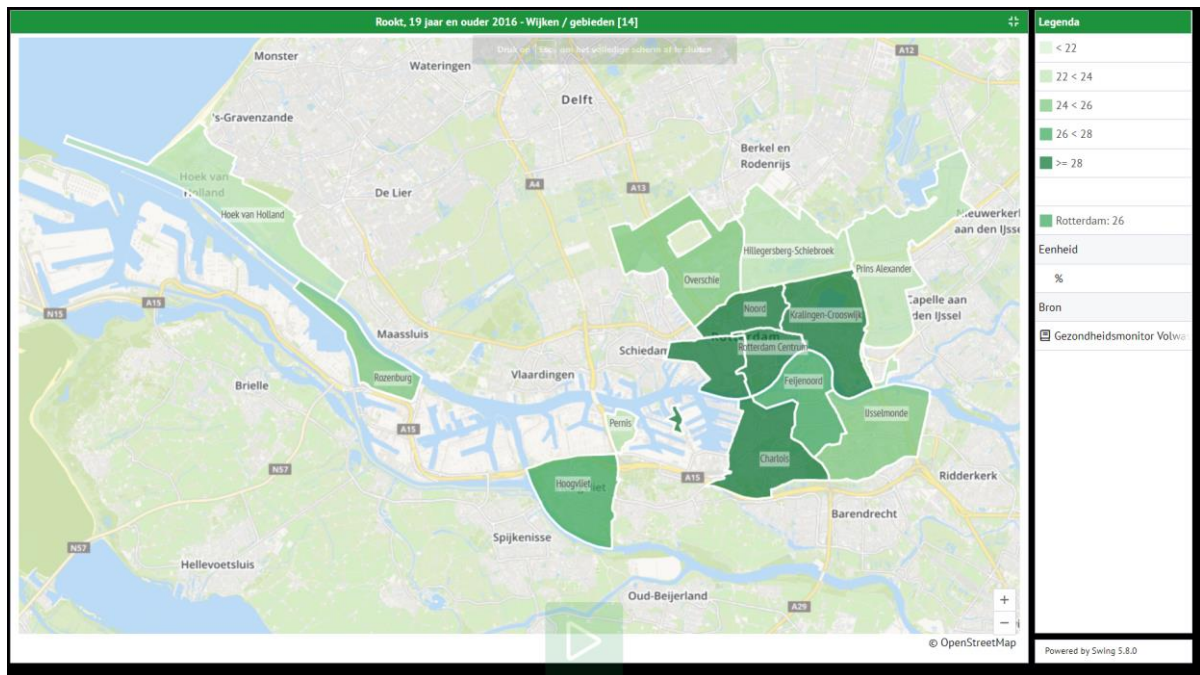
Meerdere van de parameters die voor een goede mentale gezondheid zorgen, verslechteren in de autonome ontwikkeling ten opzichte van de huidige situatie, en krijgen de beoordeling matig in hun respectievelijke deelstudies. Dit komt met name doordat de toegenomen woningbouw en verdichting de publieke ruimte onder druk zet.

Totaal oordeel		De publieke ruimte komt door de woningbouw en verdichting onder druk te staan. Dit uit zich in grotere mate in de gebieden waar het nu ook slechter gaat.
----------------	---	---

2.5 Rookvrije generatie

2.5.1 Huidige situatie

29% van de Rotterdammers van 19 t/m 64 jaar en 15% van de Rotterdammers van 65 jaar en ouder rookt. Van de jeugd heeft 7% van de 13 t/m 16-jarigen wel eens een sigaret gerookt, waarbij 3% wekelijks een sigaret of meer rookt. 3% van de kinderen onder de 18 jaar vindt roken acceptabel. Onder Rotterdammers komt roken het meest voor in de wijken Charlois (32%) en Kralingen-Crooswijk (29%) (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

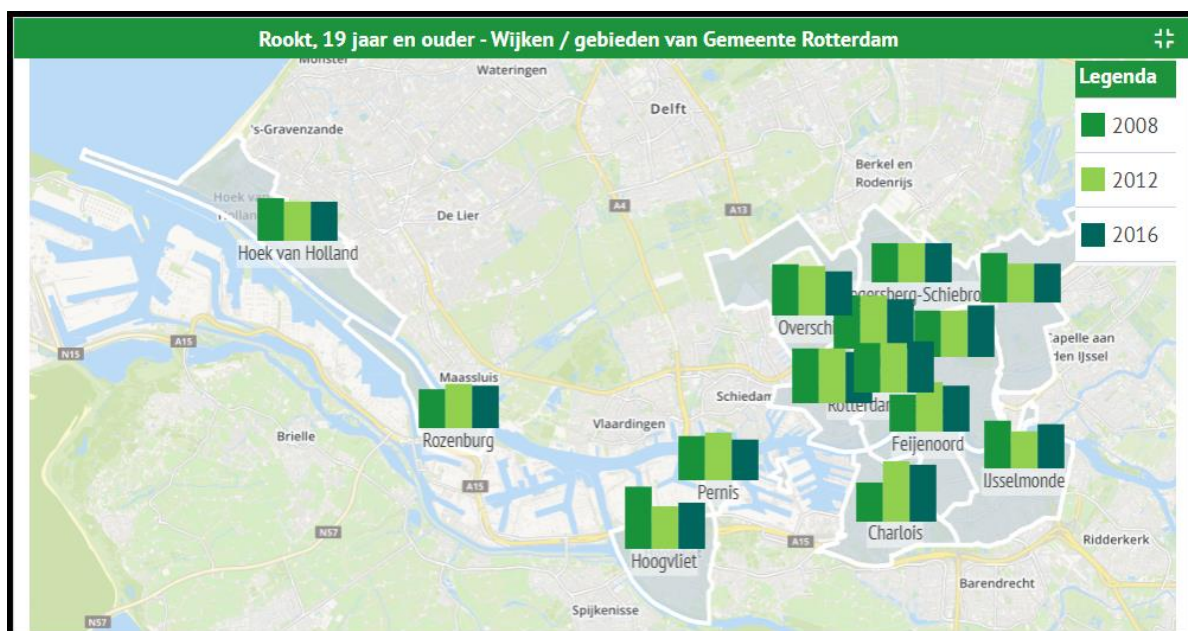

De gemeente heeft in samenwerking met private partners en instellingen gewerkt aan het invoeren van rookvrije zones. Hiertoe is in 2020 een pilot uitgevoerd bij het Erasmus Medisch Centrum, de Hogeschool Rotterdam en het Erasmiaans Gymnasium. Ook is een rookvrije zone ingericht voor de ingang van het gemeentekantoor op de Wilhelminakade en heeft de RET roken verboden in al haar eigen gebouwen en op eigen terreinen. Op andere plekken (zoals Ikazia Ziekenhuis en Sint Franciscus Gasthuis) zijn op eigen initiatief van de instelling rookvrije zones ingesteld op het eigen terrein. Uit de resultaten van de pilot blijkt dat het rookvrij maken van dit soort buitenruimtes kan leiden tot een vermindering van het aantal rokers in deze zones met 45%.

Situatie	Parameter	Score	Toelichting
Huidige situatie	Rookvrije generatie		29% van de Rotterdam van 19 t/m 64 jaar rookt, en 15% van de ouderen. Er zijn succesvolle pilots geweest voor het invoeren van rookvrije zones in de stad. Trend is een afname van het percentage rokers, roken wordt steeds minder geaccepteerd.

2.5.2 Autonome ontwikkeling

Er is in Rotterdam een dalende trend in het aantal rokers. De daling van het aantal rokers zien we vooral in de wijken met een hogere Sociaal Economische Positie. De wijken met lagere Sociaal Economische Positie blijven helaas achter. In sommige wijken, zoals Charlois en Feijenoord en IJsselmonde, is hier zelfs sprake van een lichte toename (Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam).

In het Nationaal Preventieakkoord is het doel gesteld om in 2040 minder dan 5% rokers in Nederland te hebben (Nationaal Preventieakkoord - Naar een gezonder Nederland, 2018). Ook als er geen gemeentelijk beleid wordt gevoerd op rookvrije ruimten, zal door landelijk beleid (verhoging van accijns op en het verminderen van verkoopplekken voor tabaksproducten) het aantal rokers blijven dalen. De trend lijkt er ook op te wijzen dat de sociale acceptatie van roken zal blijven dalen. Echter, om de doelstelling van het Nationaal Preventieakkoord te halen is wel een blijvende inspanning nodig. Landelijk zou het huidige aantal rokers van 23% volgens de trends van de volksgezondheid toekomstverkenning in 2040 gedaald zijn tot 14%. Deze daling kan echter versneld worden met gemeentelijk beleid. Daarnaast mist in de landelijke aanpak een goede focus op de omgeving van kinderen.

Op dit moment wordt gewerkt aan het landelijke beleid voor de Rookvrije Generatie. Het doel is dat kinderen niet beginnen met roken. De plekken waar kinderen opgroeien worden rookvrij gemaakt, denk aan de rookvrije speelpleinen en schoolpleinen. Ook wordt een aanvraagportal voor rookvrije ruimten ontwikkeld. Dit beleid is echter nog in ontwikkeling.

Situatie	Parameter	Score	Toelichting
Autonome ontwikkeling	Rookvrije generatie		Het percentage rokers zal afnemen, daarnaast wordt roken steeds minder geaccepteerd. Het is echter de vraag of de landelijke ambitie van 5% rokers in 2040 wordt gehaald. De focus op de omgeving van kinderen ontbreekt nog.

2.6 Reflectie

Het beeld in Rotterdam is divers als het gaat om de woonomgeving in relatie tot gezond gedrag. In een flink aantal wijken zijn al stappen gezet om de omgeving uit te laten nodigen voor gezond gedrag.

Daartegenover staan wijken waar de omgeving minder uitnodigt tot gezond gedrag. In deze wijken komt vaak een combinatie van ziekte en ongezond gedrag samen. De wijken nodigen minder uit tot bewegen en samenkomen, en er zijn vaak ook meer aanbieders van ongezonde(re) voeding te vinden, zoals fastfood. In hoeverre een omgeving uitnodigt tot gezond gedrag, hangt af van verschillende factoren, de inrichting van de fysieke omgeving is een belangrijke, maar ook de sociale omgeving is belangrijk – hoe is de sociale cohesie in de wijk, kan men ontmoeten en kent men de wijk. We zien dat de kwetsbaardere gebieden in Rotterdam meer ongezonde voedselaanbieders in de wijken hebben en dat de omgeving minder uitnodigend is.

Indicator	Score	Toelichting
Gezond gedrag		De staat van de leefomgeving is matig tot redelijk. Er zijn redelijk wat knelpunten.

Als we trends van de afgelopen jaren doortrekken naar de toekomst, zal de situatie voor Rotterdam als geheel wellicht iets verslechteren. Door de aandacht voor voldoende beweging de afgelopen jaren, zullen mensen wat meer gebruik maken van fiets en openbaar vervoer. Daarnaast zal het aantal rokers in Rotterdam afnemen. Dit zal echter wel een trend zijn die vooral in de sociaal sterkere wijken zal plaatsvinden. In de sociaal kwetsbare wijken is de trend juist dat er minder bewogen zal worden en minder gezond gegeten. Ook ruimtelijke aspecten die de mentale gezondheid ten goede komen zullen onder druk komen te staan, en de afname in het percentage rokers zal minder zijn in bevolkingsgroepen en wijken met een lagere sociaal economische positie. De gezondheidsverschillen tussen sociaal zwakkere en sociaal sterkere groepen en wijken, zullen hierdoor verder vergroten.

Punten van aandacht voor de omgevingsvisie:

- Omgevingsfactoren die kunnen helpen bij een gezonde leefstijl zijn in beeld, een instrument met criteria/ ontwerpeisen voor een gezonde leefomgeving is nog in ontwikkeling. De verschillende onderdelen en aandachtspunten zijn ook verspreid over de organisatie van de Gemeente Rotterdam. Dit maakt het ontwikkelen van een integrale visie hierop belangrijk, zodat afzonderlijke initiatieven elkaar kunnen versterken. Spoor II van het akkoord Gezond010 zal kan hier een rol in spelen.
- Gezondheidsverschillen zullen in de komende jaren versterken in Rotterdam, waarschijnlijk vooral te zien tussen hoog- en lage sociale klassen en wijken. Dit maakt een wijkgerichte aanpak belangrijk.
- De gemeente heeft op basis van de Wet Publieke Gezondheid en de Jeugdwet de plicht om gezondheidsdreigingen zoals overgewicht en obesitas tegen te gaan. Uit het onderzoek blijkt echter dat de gemeente onvoldoende mogelijkheden heeft om te sturen op een gezonde voedselomgeving.

3 Beoordeling hoofdkeuzes

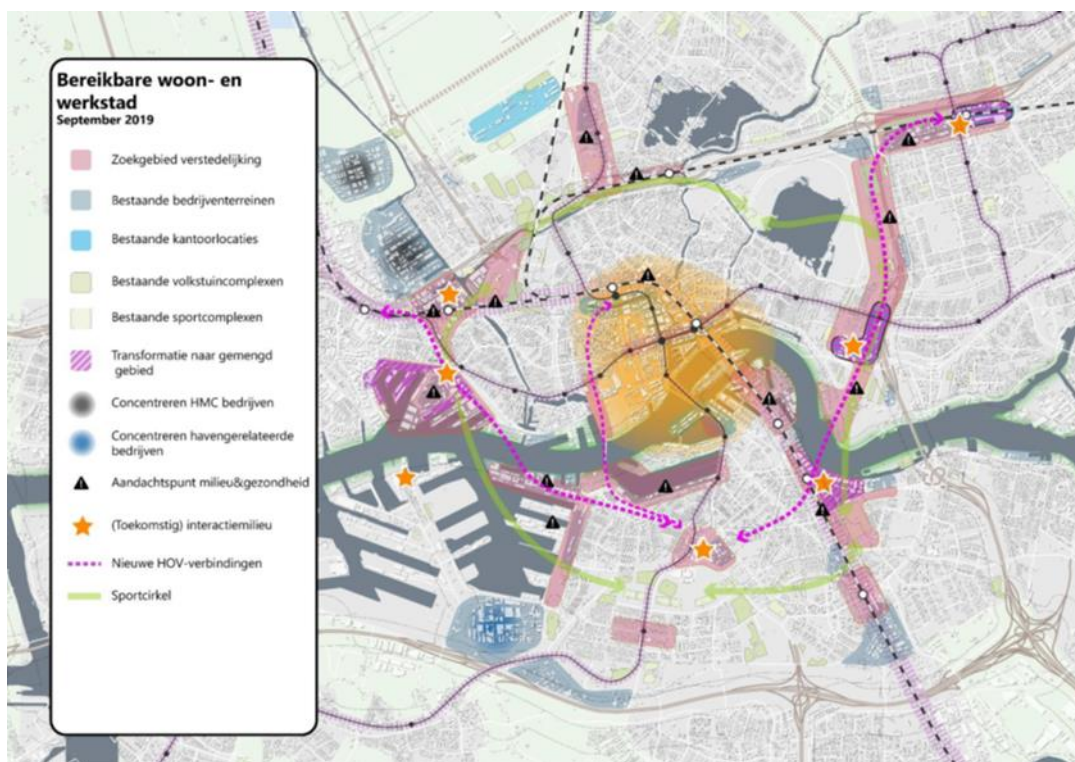
Aan de basis van de Omgevingsvisie liggen diverse beleidsproducten. Het betreft onder andere de Visie Openbare ruimte, de Rotterdamse Mobiliteitsaanpak, de Strategische verkenning verstedelijking, Werklocaties, Rotterdams Duurzaamheidskompas en de Havenvisie.

Zo wordt met de verstedelijkingsstrategie en de Rotterdamse Mobiliteitsaanpak ingezet op het beter benutten van bestaande en nieuwe openbaar vervoerslijnen en -knooppunten, met verdichting van gebieden zoals Merwe-Vierhavens, de Binnenstad en het stedelijk gebied rondom de Rijn- en Maashaven (samen Binnenstad+), de oostflank van Rotterdam en op de lange termijn (na 2040) het verdichten van de westflank van Rotterdam.

De omgevingsvisie zet in op een goede groei van Rotterdam door middel van vijf hoofdkeuzes. In het ROER worden voor de hoofdkeuze *Verstedelijken & verbinden* twee varianten onderscheiden: de variant Laag 2040 en de variant Hoog 2040. Daarmee onderzoeken we de hoeken van het speelveld, de bandbreedte aan effecten als gevolg van de groei van de stad. Daarnaast worden ook de effecten ingeschat van de vier overige hoofdkeuzes en daarmee samenhangende kernbeslissingen. Voor een compleet overzicht van de te onderzoeken varianten en kernbeslissingen zie bijlage 1.

Sinds de Verkenning omgevingsvisie in 2018 is met nieuw beleid al volop ingezet op de toen vastgestelde doelen of perspectieven voor Rotterdam: een compacte stad, een inclusieve stad, een circulaire stad, een productieve stad en een gezonde stad. Beleidskaders, die al zijn vastgesteld en een nadere invulling geven aan die doelen van de omgevingsvisie, en waarvoor nog geen concrete uitvoeringsbesluiten zijn genomen, of die met de omgevingsvisie nog zijn te beïnvloeden, maken deel uit van de omgevingsvisie.

Onderstaande kaart laat zien dat de toevoeging van woningen en arbeidsplaatsen in de omgevingsvisie ten opzichte van de autonome ontwikkeling tot 2040 vooral plaatsvindt binnen strategische gebieden als de Binnenstad+ en de zone Alexander-Zuidplein. Het gaat daarbij onder meer om Merwe-Vierhavens, de 's-Gravendijkwal corridor, Pompenburg, Blaak, Willems-as, Rijnhaven, Maashaven, knooppunt Alexander, zone A20, zone A16, Kralingse Zoom, Feijenoord City en Lombardijen. In de hoge groeivariant vindt nog eens extra verdichting plaats rond grote HOV knooppunten in de zone Alexander-Zuidplein (met name rond de grote OV knooppunten Alexander, Kralingse Zoom en Feijenoord City), in Binnenstad+, in Merwe-Vierhavens en rond een nieuw station van Nelle.

De groei in termen van woningen en arbeidsplaatsen, in zowel de autonome ontwikkeling als in de twee groeivarianten, is ten behoeve van het ROER onderzoek als volgt geprognosticeerd (toevoegingen t.o.v. het basisjaar 2016, V-MRDH):

	Woningen	Arbeidsplaatsen
Basisjaar 2016	0	0
Autonoom 2040	34.000	45.000
Laag 2040	60.000	66.000
Hoog 2040	81.000	90.000

In zowel de lage als de hoge variant is de stad in 2040 verbonden met een HOV bus via de Maastunnel van Zuidplein naar Rotterdam Centraal. In de lage variant is er daarnaast nog een nieuwe, multimodale, oostelijke oeververbinding in de vorm van een brug met tram (van Zuidplein naar station Alexander). In de hoge variant gaat het om een oostelijke tunnel met een metroverbinding, in combinatie met een fiets-voetbrug over de Nieuwe Maas. Daarnaast gaat de lage variant voor 2040 uit van een nieuwe City sprinter over een dan viersporige Oude (spoor-) Lijn met een City sprinter station Stadionpark. In de hoge variant heeft Stadionpark een IC-station en een nieuw station van Nelle in Spaanse polder.

In het kader van goede groei zullen maatschappelijke voorzieningen meegroeien met de stad, in de hoge variant iets meer dan in de lage variant. Daarvan profiteren ook de bestaande wijken in de verstedelijkingszones. Er wordt met de omgevingsvisie, in aanvulling op de groeivarianten, ingezet op een voldoende en divers aanbod van wonen, werken en voorzieningen en op een gebundelde aanpak voor toekomstbestendige woonwijken (verduurzamen, vergroenen en klimaatadaptief maken). Zowel stad als haven groeien in drie stappen naar klimaatneutraal: de stad via beperken van

het energiegebruik, het benutten van (rest-) warmte (warmtenet) en toepassen van duurzame bronnen (zon, wind en geothermie) en de haven via een verzwaarde en efficiëntere energie infrastructuur, en van toepassing van blauwe waterstof naar toepassing van groene waterstof. In de economie worden bedrijven met een hoge milieucategorie geconcentreerd in bestaande en gezonde bedrijventerreinen in stad en haven, wordt het havenindustriële complex getransformeerd naar een nieuwe, circulaire economie en de stad naar een innovatie-ecosysteem en worden beide ontwikkelingen ondersteund door een efficiënte en emissievrije logistiek voor transport en vervoer. In de stad worden rivieren benut als slagaders van de stad, wordt het groenblauwe netwerk van parken, singels, boulevards en straten versterkt, wordt ruim baan gemaakt voor de fietser en voetganger en komt er meer balans tussen rust en reuring. De inzet is een autoluwe binnenstad op basis van een nieuw verkeerscirculatieplan.

Werkwijze beoordeling van de hoofdkeuzes

Expert judgment, kwalitatief.

Voor de hoofdkeuzes als zodanig gaat het om de vraag of zij bijdragen aan het bereiken van de ambities. Of de hoofdkeuze een stap in de goede richting is, of juist niet. En of het een beperkte verbetering of verslechtering is, of een substantiële verbetering of verslechtering. Dit wordt als volgt weergegeven.

++	Sterk positief effect. De hoofdkeuze draagt in sterke mate bij aan het realiseren van de ambitie.
+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.
0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
-	Beperkt negatief effect. De hoofdkeuze doet in zekere zin afbreuk aan het realiseren van de ambitie.
--	Sterk negatief effect. De hoofdkeuze doet in sterke mate afbreuk aan het realiseren van de ambitie.

3.1 Prettig leven in de delta

3.1.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *prettig leven in de delta* is gericht op een gezonde, veerkrachtige stad in de delta.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- de rivieren als landschappelijke slagaders van de stad
- versterken groen-blauwe netwerk: parken, singels, boulevards en straten
- ruim baan voor de fietser en voetganger

- bewaken balans tussen rust en reuring
- klimaatadaptatie inrichting van de stad en wijken

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.1.2 Voldoende beweging

In de hoofdkeuze prettig leven in de delta wordt ruim baan gemaakt voor de voetganger en fietser. Het vergroenen van de stad en het beter bereikbaar maken van de groen/blauwe gedeelten van de stad, maakt het aantrekkelijker om te naar buiten te gaan en te bewegen. Ook het aanleggen van ontbrekende schakels tussen de singels, parken en het groen in de stad zal uitnodigen tot bewegen.

++	Sterk positief effect. De hoofdkeuze draagt in sterke mate bij aan het realiseren van de ambitie.
----	---

Maatregelen

Wanneer ambities niet gehaald worden: welke maatregelen zijn denkbaar om de ambities wel te halen?

3.1.3 Gezonde voeding

Vergroening van de stad kan aangegrepen worden om de voedselomgeving te verbeteren. Eetbaar groen kan meegenomen worden in de vergroening van de buitenruimte. De verschillende initiatieven die er al zijn in Rotterdam (voedselbos, Rotterdamse munt etc) kunnen hier als inspiratie dienen. Daarnaast kan eetbaar groen ook meer onderdeel gaan uitmaken van het straatbeeld, Zo wordt gezond voedsel meer zichtbaar in de stad.

+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.
---	--

Maatregelen

Neem bij het ontwerpen van het groen in de stad ook de voedselomgeving mee. Ook struiken en bomen met vruchten of kruiden kunnen ingezet worden om de omgeving te vergroenen.

3.1.4 Mentale gezondheid

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)	++	Er wordt veel groen beschermd en toegevoegd en de bereikbaarheid van dit groen krijgt een sterke impuls.
Geluid (balans rust en reuring)	++	Door diverse aspecten, zoals inzet op ov en fiets, minder ruimte voor de auto, verlaging van snelheid, balans rust en reuring en elektrificatie van wagenpark zal deze hoofdkeuze tot minder geluidgehinderden leiden.
Sociale inclusiviteit	+	Meer kansen voor sociale ontmoeten, aantrekkelijker woonomgeving biedt kans voor het aantrekken van sterke schouders en toerisme
Voldoende bewegen	++	Openbare ruimte wordt een stuk aantrekkelijker en veiliger om te bewegen.
Totaal	++	De openbare ruimte krijgt in deze hoofdkeuze een enorme impuls, die op alle onderdelen van mentale gezondheid sterke effecten zal hebben.

3.1.5 Stoppen met roken

De hoofdkeuze gezonde, prettig leven in de delta heeft geen effecten op de parameter stoppen met roken.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

Maatregelen

Een gezonde, veerkrachtige stad is ook een stad waar minder wordt gerookt. Rotterdam kan hiervoor:

- De aanvraag van rookvrije plekken in de openbare ruimte door bewoners en instellingen verder faciliteren
- Bewoners meer invloed geven om hun eigen gezonde rookvrije ruimte in te richten
- Het aantal verkooppunten van tabak mogelijk via het omgevingsplan of andere planologische instrumenten worden verminderd

3.1.6 Aandachtspunten voor de omgevingsvisie

Het belangrijkste aandachtspunt blijft de vraag hoe de balans tussen rust en reuring behouden blijft. In de andere hoofdkeuzes wordt veel ingezet op verdichting en meervoudig gebruik van voorzieningen. De verdichting noodzaakt ook een hoge mate van functiemenging. Het risico dat hierbij op de loer ligt is dat juist het inrichten van de benodigde rust tegenover de aanwezige reuring het onderspit delft.

3.2 Verstedelijken & verbinden

3.2.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *verstedelijken en verbinden* is gericht op verstedelijking binnen de bestaande stad nabij openbaar vervoer. Zodoende ontstaat een samenhangende stad op twee oevers.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- we verdichten binnen de bestaande stad om de stad te versterken
- ontwikkeling van oeververbindingen en HOV op stedelijke en regionale schaal
- ontwikkelen netwerk van complementaire, hoogstedelijke centra

Strategische gebieden

Binnenstad+

Alexander-Zuidplein (A-Z)

Varianten

Om de hoeken van het speelveld in beeld te brengen en daarmee ook de bandbreedte aan mogelijke effecten zijn voor deze hoofdkeuze twee groeivarianten ontwikkeld. Een variant Laag 2040, met minder hoge ambities, die uitgaat van een situatie waarin minder wordt samengewerkt, minder meters worden gemaakt, met meer spreiding van woningbouw en arbeidsplaatsen in Binnenstad+ en in de oostflank, meer diversificatie en een meer sectorale aanpak. Versus een variant Hoog 2040, met meer ambities, waarin sprake is van meer samenwerking, meer meters maken, meer concentreren van verdichting, meer clusteren en specialiseren, en een integrale aanpak met een relatief grotere rol voor de gemeente qua sturing.

Volgend de omgevingsvisie zal Rotterdam de komende jaren sterk gaan groeien (gemiddeld met 50.000 woningen in de periode tot 2040), vooral door verdichting langs bestaande en nieuwe lijnen van (hoogwaardig) openbaar vervoer. In de variant Laag 2040 wordt uitgegaan van 60.000 woningen en 66.000 arbeidsplaatsen. In de variant Hoog 2040 gaat het om 81.000 woningen en 90.000 arbeidsplaatsen. Maatschappelijke voorzieningen groeien mee met de mate van verdichting.

In de variant Laag 2040 komt er een nieuwe, oostelijke en multimodale oeververbinding in de vorm van een brug, ergens tussen de Veranda aan de zuidzijde en polder de Esch aan de noordzijde. Daarmee komt, via deze brug, een nieuwe, hoogfrequente tramlijn tussen Zuidplein en Alexander, die verdichtingslocaties in de oostflank van Rotterdam met elkaar verbindt. In de variant Hoog 2040 wordt de brug met tram vervangen door een tunnel met metro en een fiets- en voetbrug. In dat geval komen er ook extra woningen en arbeidsplaatsen bij, vooral rond de grote knooppunten van Alexander, Kralingse Zoom en Feijenoord City. De A16 wordt in deze variant verbreed om groei van het autoverkeer op te vangen.

In beide varianten is ook sprake van een nieuwe, hoogwaardige busverbinding tussen Zuidplein en Rotterdam Centraal en een nieuwe metroverbinding langs de Oude (spoor-) Lijn. Deze accommoderen verdere verdichting in de Binnenstad. In de hoge variant komt er aan de noordkant ook een nieuw station van Nelle met extra verdichting nabij het station.

Uitgangspunten Laag 2040	Uitgangspunten Hoog 2040
minder samenwerking, minder meters maken, meer spreiden, diversificeren, en een meer sectorale aanpak	meer samenwerking, meer meters maken, meer concentreren, clusteren en specialiseren, integrale aanpak met grotere rol gemeente
Verdichting vooral in M4H, Binnenstad+ en in A/-Z, enigszins gespreid langs OV-lijnen	Extra verdichting in M4H, Binnenstad+, A-Z, rond nieuwe station van Nelle, geconcentreerd rond HOV knooppunten
Mobiliteit en bereikbaarheid • Oostelijke multimodale stadsbrug met tram Alexander-Zuidplein; • City Sprinter station Stadionpark • HOV bus via Maastunnel van Zuidplein naar Rdam Centraal; • City Sprinter Oude Lijn;	Mobiliteit en bereikbaarheid • Oostelijke tunnel met metro Alexander-Zuidplein + fiets- en voetbrug; • Capaciteitsvergroting op de A16; • IC station Stadionpark • HOV bus via Maastunnel van Zuidplein naar Rdam Centraal; • City Sprinter Oude Lijn + nieuw station van Nelle;
60.000 woningen	81.000 woningen
66.000 arbeidsplaatsen	90.000 arbeidsplaatsen
647.000 m2 maatschappelijke voorzieningen, waarvan 388.000 m2 sportterreinen en de rest in gebouwen;	700.000 m2 maatschappelijke voorzieningen, waarvan 420.000 m2 sportterreinen en de rest in gebouwen;

Tabel samenvatting hoofdkeuze Verstedelijken en verbinden, twee varianten Laag 2040 en Hoog 2040

Zie voor een compleet overzicht van de te beoordelen hoofdkeuzes en groeivarianten de bijlage van deze deelstudie.

3.2.2 Voldoende beweging

Een verdere verdichting kan belangrijke voorzieningen ook dichterbij plaatsen, wat de keuze om deze voorzieningen te voet of met de fiets te bereiken meer voor de hand liggend maakt. Door actief in te zetten op verkeersmodaliteiten anders dan de auto, zal het gebruik hiervan afnemen ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Hier komen lopen, fietsen en het gebruik van openbaar vervoer voor in de plaats. De hoge variant scoort hierbij iets beter dan de lage variant, al zijn de verschillen klein. Daarnaast blijft het aantal sportvoorzieningen op peil, doordat de referentiewaarden voor maatschappelijke voorzieningen worden gevolgd. De verdere verdichting van de stad komt wel met het risico dat het inpassen van een groene, beweegvriendelijke omgeving met voldoende ruimte voor voetgangers en fietsers

Maatregelen

- Inzetten op actieve vormen van transport betekent niet alleen ervoor zorgen dat er voldoende ruimte is voor de voetgangers, fietsers en openbaar vervoer. Het kan ook betekenen dat erop wordt ingezet de bereikbaarheid per auto te verminderen. Bijvoorbeeld door doorgaande wegen binnen wijken te knippen, waardoor omgereden moet worden om een bestemming te bereiken.
- Houdt er rekening mee dat niet alleen de fysieke bereikbaarheid met een bepaald vervoersmiddel een rol speelt, ook de betaalbaarheid speelt een rol in de keuze die mensen maken. Een grotere rol voor met name openbaar vervoer zal niet het gewenste effect hebben als dit vervoermiddel te duur is voor mensen uit mensen namen een lagere Sociaal Economische Positie om te gebruiken.

Scenario Laag	+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.
Scenario Hoog	+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.

3.2.3 Gezonde voeding

De intensivering van de woningbouw en met name ook de focus op hoogwaardige voorzieningen, kan leiden tot een nieuwe inschatting van de voedselaanbieders in een bepaald gebied. Het effect hiervan is lastig in te schatten. De herinrichting kan gebruikt worden om ook een hoogwaardig voedselaanbod aan te trekken, met gezondere keuzes. Als hier geen aandacht wordt besteed aan de voedselomgeving, kan het echter ook de huidige trend versterken.

In de hoofdkeuze zal er door de verdichting van de stad minder ruimte komen voor ruimte-extensieve functies zoals volkstuinen. Hiermee bestaat de kans dat vers voedsel voor een aantal inwoners minder bereikbaar zal worden.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

Maatregelen

- De omgevingsvisie geeft geen richting op het gebied van de voedselomgeving. Echter, al vanaf het begin van een stadsontwikkeling kan nagedacht worden over hoeveel en welke voedselaanbieders je wil aantrekken.
- Als het stimuleren van een gevarieerd voedselaanbod niet voldoende effect sorteert, kan het zijn dat de Gemeente Rotterdam ervoor wil kiezen om bepaalde voedselaanbieders op bepaalde plekken te weren. Voor het weren van bepaalde voedselaanbieders of reclame-uitingen bestaan op dit moment geen mogelijkheden. De Gemeente Rotterdam kan hierover wel in gesprek gaan met de Rijksoverheid, zodat deze ruimte wel wordt gecreëerd.

3.2.4 Mentale gezondheid

Over het geheel genomen zal de stad drukker worden, door de geplande verdichting van de stad. Dit zal ook het vinden van plekken van rust in de stad bemoeilijken.

Daartegenover staat dat maatschappelijke voorzieningen die helpen bij een goede mentale gezondheid wellicht beter bereikbaar zullen zijn.

<u>Indicator</u>	<u>Score</u>	<u>Toelichting</u>
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)	+/-	De kwaliteit van de openbare ruimte zal toenemen, maar de kwantiteit ervan zal afnemen
Geluid (balans rust en reuring)	-	Overall zal geluidhinder toenemen, afname van geluid van wegverkeer zal tenietgedaan worden door toename woningbouw. Stille gebieden komen door de verdichting onder druk te staan
Sociale inclusiviteit	+/-	Toegenomen bereikbaarheid van voorzieningen en banen tegenover toegenomen ruimteclaims die sociale samenhang onder druk kunnen zetten
Voldoende bewegen	+	Inzet op andere vervoersmodaliteiten dan de auto
Totaal oordeel	+/-	

3.2.5 Stoppen met roken

De hoofdkeuze verstedelijken en verbinden heeft geen effecten op de parameter stoppen met roken.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

3.2.6 Aandachtspunten voor de omgevingsvisie

- Zet niet alleen in op het stimuleren van actief vervoer, maar ook op het ontmoedigen van het gebruik van de auto. Dit is noodzakelijk om ondanks de verdichting die plaatsvindt een omgeving te creëren die uitnodigt tot bewegen.
- Met de verdichting en de toegenomen drukte, wordt het extra belangrijk om voldoende rustpunten in de stad te creëren.
- Door de verdichting zullen rustige plekken, zoals parken, door meer mensen worden gebruikt. Dit vermindert weer de rust in deze gebieden.
- Ruimte-extensieve functies volkstuincomplexen zullen onder druk komen te staan. Deze zijn echter belangrijk voor het vinden van rust, sociale binding, voldoende beweging en gezonde voeding voor haar gebruikers. Het is belangrijk hier oog voor te hebben.

3.3 Vitale wijken

3.3.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *Vitale wijken* is gericht op de realisatie van toekomstbestendige wijken met kansen voor alle Rotterdammers.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- maatschappelijke voorzieningen groeien mee en worden intensiever benut
- voldoende en divers aanbod van wonen/werken/voorzieningen
- sociale en fysieke structuur versterken
- gebundelde aanpak voor toekomstbestendige woonwijken

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.3.2 Voldoende beweging

De wijk wordt aantrekkelijker gemaakt. Het aantrekkelijker maken van de stadsstraten voor voetgangers, fietsers en gebruik van OV zal het ook aantrekkelijker maken voor mensen om hier naartoe te gaan, om te wandelen of om mensen te ontmoeten.

De ruimte voor sporten blijft gewaarborgd doordat maatschappelijke voorzieningen voldoen aan de referentiewaarden en door middel van de sportcirkel.

++	Sterk positief effect. De hoofdkeuze draagt in sterke mate bij aan het realiseren van de ambitie.
----	---

3.3.3 Gezonde voeding

De intensivering van de woningbouw en met name ook de focus op hoogwaardige voorzieningen, kan leiden tot een nieuwe inschatting van de voedselaanbieders in een bepaald gebied. Het effect hiervan is lastig in te schatten. De herinrichting kan gebruikt worden om ook een hoogwaardig voedselaanbod aan te trekken, met gezondere keuzes. Als hier geen aandacht wordt besteed aan de voedselomgeving, kan het echter ook de huidige trend versterken.

In de hoofdkeuze zullen ruimte-extensieve functies zoals volkstuinen intensiever gebruikt moeten worden. Dit kan betekenen dat volkstuinen vaker openbaar toegankelijk worden, zodat ook mensen in de buurt hier kunnen recreëren. Als hier verse groente en fruit wordt verbouwd, kan dit mensen ook meer in contact brengen met vers voedsel.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

Maatregelen

De omgevingsvisie geeft geen richting op het gebied van de voedselomgeving. Echter, al vanaf het begin van een stadsontwikkeling kan nagedacht worden over hoeveel en welke voedselaanbieders je wil aantrekken.

Als het stimuleren van een gevarieerd voedselaanbod niet voldoende effect sorteert, kan het zijn dat de Gemeente Rotterdam ervoor wil kiezen om bepaalde voedselaanbieders op bepaalde plekken te weren. Voor het weren van bepaalde voedselaanbieders of reclame-uitingen bestaan op dit moment geen mogelijkheden. De Gemeente Rotterdam kan hierover wel in gesprek gaan met de Rijksoverheid, zodat deze ruimte wel wordt gecreëerd.

3.3.4 Mentale gezondheid

De wijk wordt aantrekkelijker gemaakt. Het aantrekkelijker maken van de stadsstraten voor voetgangers, fietsers en gebruik van OV zal het ook aantrekkelijker maken voor mensen om hier naartoe te gaan, om te wandelen of om mensen te ontmoeten.

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)	+	Kwalitatief betere openbare ruimte met veiliger straten.
Geluid (balans rust en reuring)	0	Geluidhinder kan toenemen door functiemenging, maar ook afnemen door de nadruk op andere vervoersmodaliteiten dan de auto.
Sociale inclusiviteit	+	Meer ruimte voor een gelijkwaardige, stedelijke ontwikkeling
Voldoende bewegen	++	Ruimte wordt aantrekkelijker gemaakt voor bewegen en ruimte voor sporten blijft gewaarborgd
Totaaloordeel	+	De wijk wordt ook een betere plek voor ontmoetingen.

3.3.5 Stoppen met roken

De hoofdkeuze Vitale wijken heeft geen effecten op de parameter stoppen met roken.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

3.3.6 Aandachtspunten voor de omgevingsvisie

- In de hoofdkeuze vitale wijken wordt meer ruimte gecreëerd in de straten voor bewegen en ontmoeten.

3.4 Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie

3.4.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *schouders onder de energie- en grondstoffentransitie* geeft richting aan de energie- en grondstoffentransitie.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- naar een schoon, slim en rechtvaardig energie- en grondstoffensysteem; andere bonnen, ander transport en andere vraag en aanbod
- transitie haven en industrie
- transitie gebouwde omgeving
- transitie transport en mobiliteit

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.4.2 Voldoende beweging

In de mobiliteitstransitie naar schonere manieren van transport zullen ook de fiets en openbaar vervoer een belangrijker rol gaan innemen. Dit zal de modal shift iets verschuiven naar actievere vormen van transport.

+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.
---	--

Maatregelen

Zie hiervoor ook de maatregelen bij het onderdeel Verbonden Stad op Twee Oevers.

3.4.3 Gezonde voeding

De hoofdkeuze energie- en grondstoffentransitie heeft geen effecten op de parameter gezonde voedselomgeving.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

3.4.4 Mentale gezondheid

De energietransitie kan veel vragen oproepen bij inwoners van Rotterdam. Mensen zijn onzeker over wat de energietransitie voor hun betekent. Dit kan ervoor zorgen dat mensen zich bezorgd maken.

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)	-	Ruimte voor bekabeling in de bodem maakt vergroening lastiger. Effect van warmtepompen op geluid tov minder zwaar verkeer in de ruit.
Geluid (balans rust en reuring)	-	Effect van warmtepompen en airconditioning
Sociale inclusiviteit	+	Kansen voor het toevoegen van banen
Voldoende bewegen	+	Meer inzet op andere vervoersmodaliteiten dan de auto
Totaal	-	Bovenstaande in combinatie met zorgen van mensen over de energietransitie geeft hier een beperkt negatief effect.

3.4.5 Stoppen met roken

De hoofdkeuze energie- en grondstoffentransitie heeft geen effecten op de parameter stoppen met roken.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

3.4.6 Aandachtspunten voor de omgevingsvisie

- De energietransitie kan vragen en zorgen oproepen bij inwoners van Rotterdam en daarbuiten. Bij de energietransitie moet veel aandacht worden besteed aan het meenemen van inwoners in de beslissingen die hiervoor genomen worden. Heb hierbij ook aandacht voor de problemen die minder kapitaalkrachtige inwoners van Rotterdam hierbij tegenkomen.

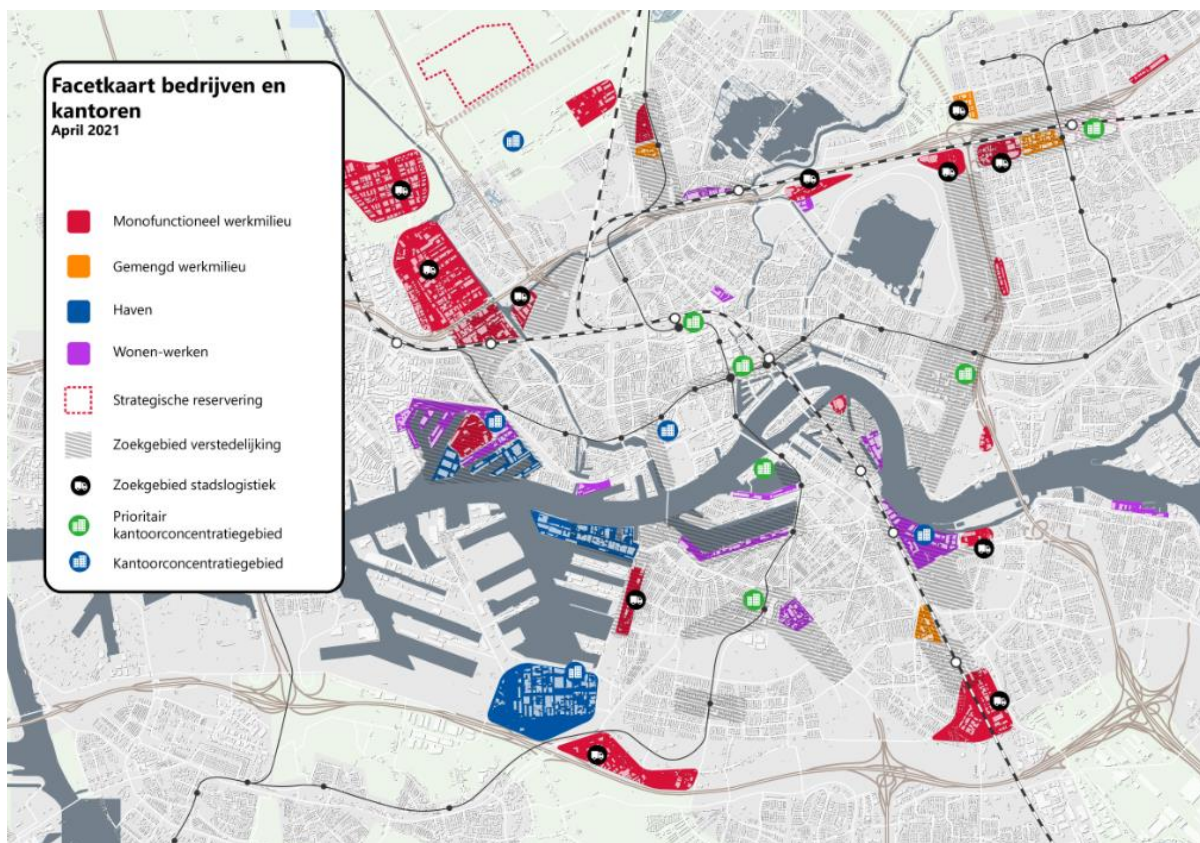
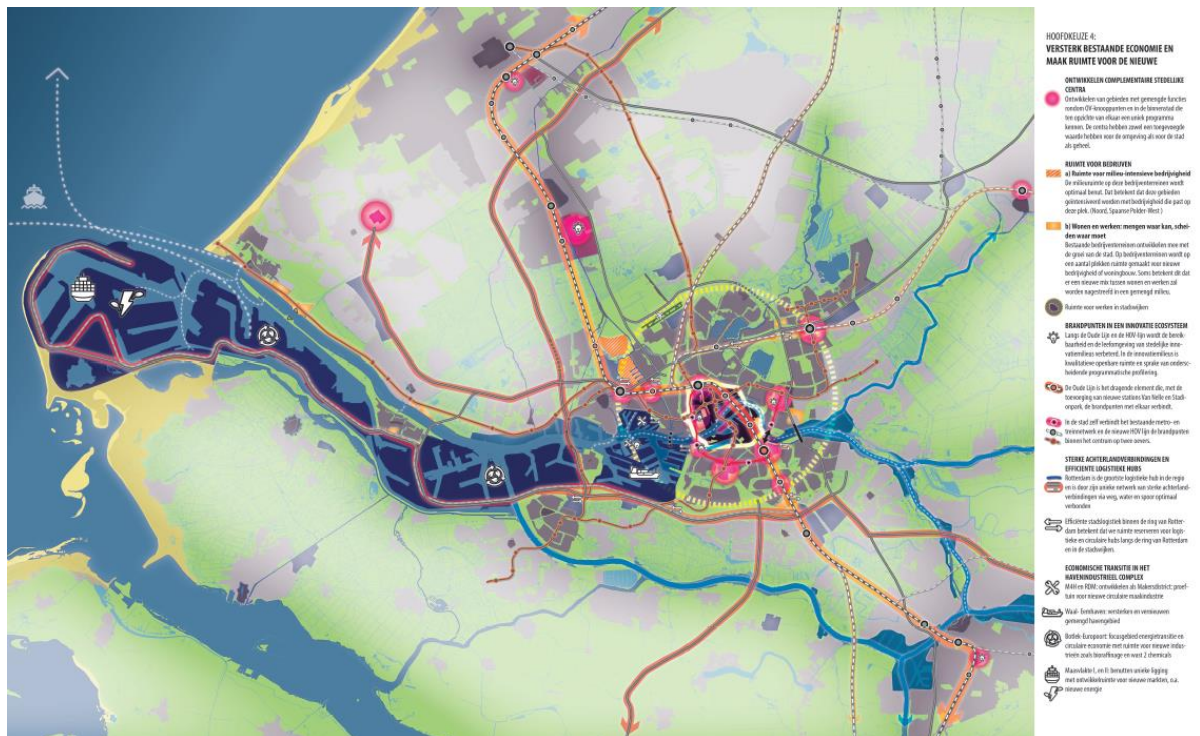
3.5 Verdienvermogen vernieuwen

3.5.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *verdienvermogen vernieuwen* is gericht op versterking van de bestaande economie en ruimte creëren voor de nieuwe economie.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- ontwikkelen aantrekkelijke en complementaire stedelijke centra
- versterken van innovatiekracht
- ruimte voor bedrijven
- haven en achterland bereikbaar houden
- economische transitie in het havenindustriële complex

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.5.2 Voldoende bewegen

De hoofdkeuze verdienvermogen vernieuwen heeft geen effecten op de parameter voldoende bewegen.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

3.5.3 Gezonde voeding

De hoofdkeuze verdienvermogen vernieuwen heeft geen effecten op de parameter gezonde voeding.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

Maatregelen

In het kader van een innovatie-ecosysteem, kan ook gedacht worden aan het stimuleren van vernieuwende, aantrekkelijke voedselconcepten die gezonde keuzes makkelijk maken. Hier zou Rotterdam zich als stad op kunnen profileren.

3.5.4 Mentale gezondheid

Indicator	Score	Toelichting
Woonomgeving (Groen en Goede toegankelijkheid)	-	De toegenomen dynamiek kan een impuls geven aan de openbare ruimte. Aan de andere kant zullen er veel belangen spelen met concurrerende ruimteclaims.
Geluid (balans rust en reuring)	-	Milieu-intensieve bedrijvigheid gaat niet goed samen met gevoelige bestemmingen
Sociale inclusiviteit	+	Grotere toegankelijkheid van banen en wonen en werken mengen biedt meer ruimte voor ontmoeten
Voldoende bewegen	0	Geen wezenlijk effect
Totaal	0	Het is de vraag of de positieve effecten van betere toegankelijkheid banen en ruimte voor ontmoeten opwegen tegen de negatieve effecten van geluid en concurrerende ruimteclaims.

3.5.5 Stoppen met roken

De hoofdkeuze verdienvermogen vernieuwen heeft geen effecten op de parameter stoppen met roken.

0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
---	---

4 Leemten in kennis en aanzet monitoring

4.1 Leemten in kennis

Voldoende bewegen

- Er wordt steeds beter in kaart gebracht waar mensen knelpunten ondervinden bij het naar buiten gaan om te bewegen, maar dit beeld is nog niet compleet.

Gezonde voedselomgeving

- Voor een gezonde voedselomgeving zijn nog geen richtlijnen. De hoeveelheid voedselaanbieders en de groei of afname hierin kan wel in kaart worden gebracht, maar er zijn geen richtlijnen waaraan deze getoetst kan worden.

Mentale gezondheid

- De precieze invloed van de omgeving op de mentale gezondheid wordt nog onderzocht. Hoeveel invloed verschillende ruimtelijke ingrepen op de mentale gezondheid hebben is hierdoor nog onduidelijk.

4.2 Monitoring en evaluatie

Voldoende bewegen

- Monitor de modal split en het percentage Rotterdammers dat voldoet aan de beweegrichtlijn.
- Monitor naast de modal split, ook de afstanden die Rotterdammers te voet of met de fiets afleggen.
- In hoeverre de ruimtelijke omgeving beweegvriendelijker wordt, kan worden gemonitord via de programma's Rotterdam Loopt en de Fietskoers.

Gezonde voeding

- aantal voedselaanbieders en verdeling hiervan over verschillende soorten voedselaanbieders. Spreiding en variatie van het aanbod en evt. ook het aantal nieuwe voedselconcepten/ initiatieven.
- Aanwezigheid van reclameaanbod van de eigen gemeente als het gaat om ongezonde voeding voor kinderen.
- Aanbod van moestuinen, stadstuinen met eetbaar groen en eetbaar groen in het straatbeeld

Mentale gezondheid

- Zie hiervoor andere deelstudies

Roken

- Aantal rookvrije plekken in de stad
- Aantal aanvragen voor rookvrije plekken

5 Referenties

- (2021). *Gemeentelijk instrumentarium voor een gezonde voedselomgeving*. City Deal Voedsel. Gezondheidsmonitor GGD Rotterdam. (sd). Opgehaald van Gezondheid in Kaart: <https://gezondheidinkaart.nl/>
- (2018). *Nationaal Preventieakkoord - Naar een gezonder Nederland*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Rotterdam, G. (2019, december). *Gezond010: het akkoord. Elke Rotterdammer een stap dichterbij een gezonde leefstijl*. Opgehaald van Gezond010: het akkoord: <https://rotterdam.notubiz.nl/document/8336381/1>
- Rotterdam, G. (2020). *Rotterdam Walks 2025: the pedestrian on a pedestal. Ambition and call to action*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Volksgezondheid Toekomstverkenning - synthese leefstijl en omgeving*. (2018). Opgehaald van Volksgezondheid Toekomstverkenning: <https://www.vtv2018.nl/leefstijl-en-omgeving>

Bijlage 1 Uitwerking autonome ontwikkeling, hoofdkeuzes en varianten

Bijlage 1A Autonome ontwikkeling
Bijlage 1B Hoofdkeuzes en varianten

Los bijgevoegd